

Drie Oefeningen in Dictie

Wils Melkerij

Inhoud

Zombies	3
Gelderse Worst	37
Straks	73

Drie Oefeningen in Dictie

Zombies: een verhaal over insluiting en buitensluiting, schaamte en onbeschaamdheid, geloof en ego

Gelderse Worst: een schets van een afgelegen gemeenschap waar de tijd stil lijkt te staan

Straks: een beschouwing over de beperking van onze waarneming vooral waar het de toekomst betreft

© 2020

Zombies

1

Elkunik. Eén adres voor de realisatie van al uw mar-ke-ting-com-mu-ni-ca-tie-mid-de-len. Dat is ELKUNIK. We zijn uniek door ons complete aanbod: we beheersen alle media en kunnen elk volume aan. Onze klanten voelen zich aangesproken door ons enthousiasme voor het vak. Al onze 160 medewerkers gaan graag nèt dat stapje verder dat tot verrassende, succesvolle resultaten leidt.

'Hee,' zegt Jack Hamer. Hij hangt zijn windjack aan de haak. Uitwaaien nu. Zitten. Machine aan. Appel. CMS back-end, tabblad front-end.

Boer broemt tegen zijn scherm. Anita rekt zich uit en kijkt Jack aan. De TopDeq Exclusief kreunt als ze weer rechtop gaat zitten.

'Ik merk dat ik een hekel krijg aan die eeuwige homepages met animaties,' zegt Anita. 'Met "over ons" in een hoekje. Heb je de button eindelijk gevonden. Klik je. Krijg je hem niet uit zijn slaap. Reageert ie niet. Uren duurt het.'

'Huh?' zegt Jack tegen het toetsenbord. Appeltje-huh, zoek en verbaas.

Jack kijkt op en knikt Anita toe.

Kredietshopper - meer dan een geldlening alleen. Onthouden. De geest werkt al. De ziel ook.

'Wat merk je?' Lief kind.

'Animatie-intro's en achtergrondfilmpjes. Traag. Hekel.' Anita draait één keer om haar TopDeq-as en kauwt zoethout. Wanneer stopt ze nu eens met stoppen met roken?

'Dat merk je,' zegt Jack. Gebruik voor het snijden een futselplank. Eerst kappen dan polijsten.

'Ja, dat merk ik.'

Stilte. Datief. Ik merk dat ik dat niet leuk vind. Ik merk dat ik merk dat ik kwaad word. Ik bedoel. Het legt de verantwoordelijkheid elders. Merk ik. Kan ik het helpen. Jack klopt snel *Van Wijnen – meer dan bouwen*. De slogans-file staat altijd open naast de andere applicaties. Control-c, control-v, plak, eronder. Appeltje. Van Wijnen Groep N.V. is met ruim 1500 medewerkers en een omzet van meer dan 500 miljoen euro één van de grotere bouwondernemingen van Nederland. Knip! Plak! Een van de. Eitje. Wat zouden ze nog meer doen dan bouwen?

'Ik merk dat het hier tocht,' zegt Jack. Hij glimlacht van achter zijn beeldscherm. Dat betweterige, daar moet ik eens wat aan doen. 'Ik merk dat mijn nek niet tegen de kou kan. Zal ik het raam dichtdoen?' Anita zit alweer in haar code. Boer ook. Jack sluit het raam. Beneden op de parkeerplaats staat de Porsche Cayenne Turbo S van Evert. *The Power of Persuasion* – topsnelheid: 270 km/h. Vandaag niet met de heli. Komt ie straks natuurlijk weer in zijn Cornelianimaatpak zijn favo-kantoortuin op de tweede inspecteren met: 'Hee guys! Hoe staat het met mijn lievelingen? Lekker bezig? Centjes dienen en mooie dingetjes maken?'

Evert zegt: 'Doel van ons werk is om zoveel mogelijk exemplaren van het product in de handen van de consumenten te krijgen.' Jullie werk, bedoelt hij dus. Evert zegt: 'Criteria in het onderzoek naar de effectiviteit van ons werk, als geloofwaardigheid of spreekt me aan... allemaal onzin. Het gaat om het resultaat. Meten is weten.'

Boer hoort niets, lijkt. Dtp'en is zijn lust en zijn leven. Zegt hij, vaak iets te. *Dtp Overflakke!* Omdat hij onderwijl zoveel kan lezen, zeker. Hij was liever kunstschilder dan letterzetter geworden.

'Koffie?' vraagt Boer.

'Ik loop even mee,' zegt Jack. 'Jij ook koffie, Nietje?'

'Ik merk dat ik wel een cappuccino lust.'

Ze heeft het door. Dat merk-ik-gedoe gaat op termijn tegen je werken. *Skip!* Ik merkte dat ik ineens meer succes had in het leven en in mijn baan nadat ik besloot de dingen daar neer te leggen waar ze horen: bij mijzelf. Het is gewoon een kwestie van een stukje eigen zelfverantwoordelijkheid nemen, richting jezelf. Plak!

'Okee Nietje! Jack pakt de supersized opblaas-fophamer XXL gekregen van Berry en slaat Anita ermee op haar hoofd.

'Met suiker, merk ik,' zegt ze. Ze gebruikt haar zoethout als het lichtzwaard

van Luke Skywalker om Jack af te weren en aan te vallen. Ze maakt er een zoemend geluid bij, als van een dikke hommelmot in spiraalvlucht. *The fright of the Bumblebee*. Jack vlucht weg, de hamer in de hand, Boer achterna.

Jack en Boer komen terug met een dienblad Illy's en brownies. Evert staat achter Anita. Hij houdt haar rugleuning met beide handen vast en kijkt op haar 2 GHz PowerPC G5 Macintosh. Jack zet het dienblad op het bureau van Anita. Ze maken zich geruisloos overbodig en slobberen Illy's met de rug tegen de variowand.

Nietje kan het weer niet laten. Ze daagt Evert uit. De morele grondslag van de reclame.

Evert zucht. 'Tsja, werken in de reclame, dat zal ik je vertellen... Werkgelegenheid, dat is een belangrijke bijdrage van de reclame aan de samenleving.'

'Maar, dat geldt toch ook voor het leger, de wapenindustrie, de chemische industrie, de bio-industrie, de...'. Anita draait zich om en kijkt Evert aan. Evert moet de TopDeq nu wel loslaten. Hij leunt tegen de andere variowand. Alle leidingen en kabels lopen achter de wand; de panelen zijn demontabel, dit maakt het erg makkelijk om reparaties of aanpassingen uit te voeren aan bijvoorbeeld het netwerk.

'Ho, ho, niet zo snel liefje. Wat dacht je van tv, radio, tijdschriften, kranten en websites? Allemaal dankzij de reclame. Reclame levert heel wat informatie, zei een wijs man eens tegen mij. En, zonder reclame zou er geen onafhankelijke pers zijn.'

'Als ik informatie nodig heb, dan heb ik de bibliotheek, of Google of Wikipedia. Al die reclame op tv, radio en internet, dat houdt alleen maar op. Net als het echt leuk of interessant wordt, is er weer reclame. We leren juist over manipulatie door reclame. Om ons niet in de luren te laten leggen door...'

'Ach mijn lieve krakerskindje, wat moet jij nog veel leren. Reclame is juist leuk en het helpt je om te kiezen wat je wilt kopen.'

Boer en Jack roeren pantografisch in de Illy's. *Natation Synchronisé*.

'Maar ik wil helemaal niks kopen. Ik wil weten wat jouw werk bijdraagt aan onze samenleving. Niks dus.'

'Ja, snoetje, je moet me wel laten uitspreken. Je vergeet al die reclame voor goede doelen of tegen drankmisbruik, tegen zeehondjes, tegen Amnesty International, WNF.'

'Tegen zeehondjes? Heb jij wel eens goed gekeken naar al die reclames voor wasmiddelen, tabak en alcohol? Of naar die Shopping Channels? Ze doen verdorie net alsof we kleine kinderen zijn. Of al die rare banners en pop-ups als je informatie zoekt? Bijdrage aan de samenleving, helpen bij het keuzeproces, m'n neus!'

'Nou moet je niet boos worden, lief anarchistisch snoepje van me. Op die manier komen we nergens. We moeten het er later nog maar eens over hebben, als je afgekoeld bent en de zaken in perspectief kunt zien.' Evert draait zich om, pikt een brownie van het dienblad en verdwijnt. *Yachtzee!*

'Blijf jezelf, liefje, snoepje,' briest Anita als Evert uit beeld is gelopen. 'Bepaal je eigen persoonlijke ruimte. Kies je eigen weg. Jazeker, samen met vijftig miljoen anderen, uniek zijn. We raden je aan: uitsluitend sturen op jezelf als raadgever. En wat als je die raad niet opvolgt, ben je dan echt trouw aan jezelf?'

Boer zegt: 'We hebben heerlijke brownies, Berry is jarig.'

Jack zit. De bui is over. Waar alles middelpunt is geworden, bestaat geen middelpunt meer; waar alles boodschappen verstuurt, gaat de afzender in de wirwar van boodschappen verloren. Voor wie doen we het eigenlijk allemaal? Van die parenclub-typetjes, blond, bruin met witte tanktopjes. Ibiza, Lloret. Zij op diverse plaatsen getatoeëerd met "Johan", waarschijnlijk ook waar je het overdag niet ziet. Behangen met goud. Bestel nu en profiteer! Een beller is sneller! Ga voor de gratis armband van kwalitatief hoogwaardig edelmetaal. Een Johan-ketting rond haar nek. Als om tijdens hun club-escapades, onder zijn goedkeurende blik, aan haar tijdelijke hengsten duidelijk te maken dat Johan thuisbaas is. Het blonde zoontje van anderhalf met kienblauwe ogen bevestigt dat. Hij heeft ook een matje. Johan graast ondertussen ook in vreemde weiden. Hij keert altijd weer terug, om karbonades, eieren, bier en de ongecompliceerde doordeweekse dagelijkse beurt. Hij loopt met laag afhangende schouders, sleept zijn knokkels nog net niet over de vloer, schopt de voeten een voor een naar buiten in zijn sloffende tred. Een wonder dat zijn blauwe badslippers niet afschieten. Zegels plakken is kansen pakken!

'Espresso maakt dorstig,' zegt Jack. Hij pakt zijn Spa-flesje en staat op.

Bij de watermachine staat Evert. Evert zegt: 'Weet je nog – zó jaren negentig – die discussies of e-mail en internet wel iets zijn voor de werkplek? We kunnen toch niet meer zonder. Verbieden was geen optie. Ook niet voor onze klanten. Nu ook met die social media. Het is helemaal top-of-mind. De productiviteit stijgt en de informatiewaarde is sky-high. Niet-declarabele uren door amusement en

porno? Het maakt allemaal niet uit. Het gaat om twee dingen. De snelheid van informatie-uitwisseling. Daar moeten wij het van hebben. En betrokkenheid. Drie dingen.'

'Right, Evert, *exactemente, essattemente.*' Jack drukt op het blauwe kraantje en laat zijn Spa-flesje volborrelen met het beste wat de Aqua Light te bieden heeft. Lekker koel water, op uw gezondheid! Tap eens uit een ander vaatje. De keuze is aan u. Vraag ernaar op uw werk.

Jack zegt: 'Wist je trouwens dat Crocodile Hunter Steve Irwin is doodgestoken door een sting ray? In zijn borstkas. Einde verhaal. Vrouw en kind. Je weet wel, die Aussie op blote voeten van Disco Very die altijd zo met reptielen enzo sjort.' Hij hijg. Het moest een keer gebeuren. Hij ging veel te ruw met de dieren om. Het is ook nog eens allemaal gefilmd. *Calypso.*

Stilte.

Dat is nog eens een ander vaatje. Het helpt altijd. Jack zet het flesje aan zijn mond en knikt Evert aanmoedigend toe. Aardje, vaartje, vaatje.

Evert maakt een lange rokade: 'Goed gezien, Jack. Mooi beeld. *Disco Very.* Gevaren zijn er ook, tuurlijk. Chatboxen, rottige comments, spam, reputatieschaderisico, bijvoorbeeld. Past nog niet bij onze markt doelstelling. Misschien wel iets te veel top-of-mind. Te oppervlakkig, te idiosyncratisch, te mono, verkoopt niet. Daar moeten we nog iets mee. Iets Adsense-achtigs.'

Jack laat de lucht toe in zijn Spa-flesje. 'Percies, Evert, percies.' *Good thinking, Hodges.*

Evert kijkt op zijn Rutten-watch. 'Kom je vanavond ook? Oesterwedstrijd. Dan hebben we het meteen over jouw reptielen en het Net. Neem gerust wat mensen mee.'

'Right, Evert. Ik zal er zijn, aan de Rijn. Tot tot.' Jack kijkt Evert na tot hij naast E-Commerce de lift instapt en vult zijn flesje opnieuw bij. De keuze is aan u.

Nog even naar de jarige. Berry, de Gadget-King van E-Commerce. Berry is een wandelend feitenvat, en een cijferwonder. Geniaal, op het autistische af. Not Exposed to Radiation of Daylight. En toch aardig en sociaal. *Naar de mensen toe.*

'Heeee Ber, congrats.' Berry kijkt op van zijn 17-inch MacBook Pro.

'Heeee Jack, geen grote deal.' Hij dooft zijn sigaret in een espressokopje. Illy, zwart.

Berry zegt: 'Weet je? Als je googlet op *google* dan vind je ruim 2.610.000.000 pagina's. Bovenaan allemaal google-stuff. Producten en dochtersites. Pas op plaats 45 en 46 staan twee kritische sites.'

Knik, Jack knikt. Berry is *my main man*. Berry is ieders *main man*. Al die gadgets.

'Je vindt ruim 333.000.000 pagina's als je yahoo't op google. Ruim zes keer minder dan Google, maar in overeenstemming met de krachtsverhouding van die zoekreuzen; de eerste kritische stek staat hier eenzaam tussen de Google-affiliates op plaats 39. Als je MSN't op google vind je 69.726.639 pagina's, ongeveer 37 keer minder dan Google, de eerste niet-google-site staat hier eenzaam op plaats 63.'

'Toe maar.'

Berry werkt in een soort Myth Busters-loods. Betonnen fabrieksvloerdelen, lange werktafels en metershoge wanden met stellingen voor alle gadgets van de wereld. Real Swing Golf, X-Ufo, Fatboy Hangmat, Fatboy Point, Sudoku Handhelds, Sudoku Toiletpapier, Chocolate Fountain, Voodoo Knife Set, Beachworld – het ecosysteem van 12,5 cm met echte garnalen, de HeeBeeGeeBee voor hoofdmassage, Rythm Sticks – drummen zonder drumstel. Berry test ze – vaak absurd lang – fotografeert ze en schrijft een synopsis voor de online catalogi en webwinkels die Evert in opdracht voorziet van content. Dream job, voor een post-adolescent van het mannelijke soort. Droomcollega, ook; er valt ook wel eens wat van de vrachtwagen.

Berry dreunt door. 'Ga je in Nederland naar www.google.cn, Google voor China, dan word je automatisch doorgesluisd naar www.google.nl. Dit gebeurt niet bij Google voor Duitsland, Italië, Frankrijk en Japan, om maar eens een paar landen te noemen. Als je googlet naar google.cn vind je een url die echt niet te onthouden is, en hetzelfde onbereikbare www.google.cn. Google voor China is voor ons dus alleen bereikbaar onder die lange, obscure naam.'

Dus, ergo sum. Summa cum laude. Meters kennis.

Jack zucht. 'Wow, dus toch? Het houdt niet op.'

Nu een onmogelijk bruggetje, het houdt niet op.

'Ber, Everts feestje vanavond, ook zoiets. Oesterwedstrijd. Ga je mee? Kan nog leuk worden.'

'Hoppa.' Berry fröbelt met de afstandsbediening van een X-Ufo. 'Zal er zijn. Ik haal je wel op.' Berry laat de X-Ufo vliegen door de gadgethal. Onderwijl probeert hij een shagje te rollen.

'Rocken is dodelijk,' zegt Jack. Rizla+, the art of rolling – we are all very different.

Berry kijkt op en laat de X-Ufo twintig meter verderop zachtjes landen op een

werkbank.

‘Hoppa. Morgen stop ik nog een keer met roken. Zie je vanavond.’

Terug in het hok is Jack alleen. Nietje en Boer zijn er niet. Zeker een potje *jeu-de-minifoot* met de stal van hiernaast. Jack stemt af op Limbik Frequencies van iTunes Ambient Radio. Door het raam ziet hij Evert de parkeerplaats afstuiven met zijn 383 kW *voiture*. Kort daarna volgt Bonny in haar open Saab 93 Cabrio. Wit. Dit keer heeft ze kort geblondeerd haar en draagt ze een witte tanktop. Jack gaat verder met de *patat-site*. Kwalitaria Combi-Meals, het hele jaar verkrijgbaar. Niet zómaar een cafetaria! Geweldige copy heeft deze Hart voor Health-site. Gezonder frituren, wat is dat?

Nog even centjes dienen, voor Evert.

2

Berry heeft zo'n namaak terreinwagen. Subaru, met zwart zeil en plastic ramen. Kapperskarretje, klapperkar, knip, plak. Zijn iPhone stuurt muziek naar de radio, via een kleine opzetzender. Blauwe tanden. Bij het rijden hoor je er niets van. Klapperende zeilen, klaar om te wenden, re! Tinkelende stagen. Zilvermeeuwen. En die rammelende motor.

‘Wist je dat ze het op universiteiten en hbo's hebben over google-werkstukken?’ schreeuwt Berry. ‘Echt gevaarlijk, zeker nu de zoekresultaten te koop zijn, via gesponsorde links. Om maar niet te spreken van linkfarming en spamdexing, enzo.’

Jack knikt.

Berry's knokkels omknellen de stuurhoes. Knerp. Langzaam zakken zijn ellebogen uit.

De villa van Evert kijkt uit op de Rijn, de Nederrijn. In het terras ligt een zwembad. De tuin daarachter loopt tot aan het water van de rivier en eindigt in een brede aanlegsteiger waaraan een witte speedboot, Saint Tropez. De vertrekken van de villa hangen vol met trofeeën die herinneren aan bijzondere seminars en bijeenkomsten, prijzen van verdienste in welke categorie van het vak dan ook. En foto's van Evert samen met beroemdheden. Met Josef L., Michaël G., André van D., Jomanda. Op de grond naast de Steinway ligt een lege ijsbeer als

vloerbedekking, kin vooruit, poten wijd uiteen. Aan de muren nog meer wild. De elandskop, het everzwijnshoofd op ovaal plank, herten van diverse formaten. *Gewijde dieren*. In de boekenkasten nog meer trofeeën, van kristal, goud en zilver. En de hele wereldliteratuur in kunstlederen banden, samengesteld voor Readers Digest. Van het westelijk front geen nieuws. Dokter Shivago. Time Life jaaroverzichten. Het Kapitaal. ‘Heb jij dat ook niet gelezen, Jack?’ Wubbo Ockels over ruimtevaart, de optische illusies van Victor Vaserey. In de hal staat een Ferrari Testarossa.

Het is druk. Iedereen die meer dan een paar maanden bij Evert werkt, was wel eens bij hem thuis. Beaujolais-feestje, mosselpartijtje, grappa-festijn, oesterwedstrijd, zwembandenrun, cocktailslumberparty. Noem maar op. Evert is levensgenieter en steekt dat niet weg op een donkere plek. Iedereen is er altijd. Wie er niet is, lijkt niet te bestaan. De oprijlaan staat vol met gemengd rijgerei. Van kleinebeursmormeltjes tot groteaandelenmonsters. De voordeur staat open. Mensen lopen in en uit en roken voor de deur. De zon is net ondergegaan.

De oesterwedstrijd is in volle gang. Jack geeft Berry een seintje. We zien elkaar. Later! Leuk, zo'n feestje op je eigen verjaardag. Jack loopt langs de Ferrari in het kantoor van Evert naar de achtertuin. Hij neemt een drankje en gaat op het terras zitten. Uitzicht op het hele toneel. *Effe zitten*. Wie is er allemaal? Nietje natuurlijk, en Boer. Samen, aan het stoeien in het zwembad. ‘Hoi Evert,’ zeggen ze altijd als ze samen aanbellen elk met het rolletje badspullen onder de arm. Dat is nou de top van de afdeling Webdesign. Nietje gaat helemaal voor Evert. Hopeloos. *Dream on baby*, ze komt er zelf wel achter. Boer en Anita vormen ondertussen het droompaar. Ze weten het alleen nog niet. Meer broer en zus, nu. Zouden ze het samen doen? Van voor naar achter, van links naar rechts. Misschien alleen bij wijze van experiment.

En dan zijn daar natuurlijk nog Mark Klein E. en Albert V. Ook samen. Ze kunnen elkaar niet luchten maar ze geven samen nadrukkelijk achteloos akte van presentie bij de feestjes van Evert. Daar bij de Ferrari. Kwestie van goodwill, zullen we maar zeggen. Evert is het brein – en de grote investeerder – achter die groots opgezette direct-mailcampagnes. Zegels plakken is kansen pakken! Een briljant stukje Evert-copy. Heel effectief en efficiënt als je kijkt naar de omzet, de impact en de *return on investment*, zoals ze dat noemen. Evert doet ook wel eens een seminartje of een peptalkje voor het management van de tent van Mark of een van de toko's van Albert. *Yahtzee!* Over het slappe koord lopen, op één meter boven de grond. Elkaar opvangen. En dan helemaal dóórgaan, op eigen kracht.

Scholing om je eigen ego een plekje te geven. Zeg maar. Een kwestie van vertrouwen, eerst in Evert, dan in jezelf. En daarna weer vertrouwen in Evert, natuurlijk. Het kost een paar centen, maar dan heb je ook wat.

'Hee Jack!' Anita ploft in de stoel naast Jack. Ze heeft een grote blauwe badhanddoek als sarong omgewikkeld. Met haar blote voeten en natte benen geeft ze een geur van chloor af.

'Ni hao, Nietje. Konnichiwa. Lekker water?'

Anita schudt haar haren uit als een hond. Haar antwoord. Jack ontvangt de druppels. *Thalasso*, zegen mij maar. Wijwater, wij water. Lieve blonde wijwaterkwast.

Er zijn nieuwe mensen aangekomen. Jack kent ze niet. Een eindje verderop zit Boer geknield in het gras, voor een forse vrouw in de kussens van Everts tuinset. Met de unieke SenS-Line Cobana loungeset heeft u een absolute eye-catcher in uw grote tuin of onder uw overkapping. Plak! Boer masseert de blote voeten van de vrouw die onder een grote paarse omslagdoek uitsteken. Haar grote gezondheidssandalen liggen naast Boer in het gras. Bonny zit naast de vrouw in de tuinset en bewerkt de nekspieren van de vrouw. De musculus trapezius kan flinke spanningshoofdpijnen veroorzaken. Antikoppine!

'Qui es, Nietje?' Jack wijst met zijn hoofd naar het tafereeltje in de tuinset, waaraan zich gaandeweg een kringetje van knielende mensen toevoegt. De vrouw knikt de nieuwkomers toe en aait hun uitgestoken handen. Ze kijkt moeilijk. Hoofdpijn, gymnastiek, waterleiding, gasfabriek. Dan sluit ze haar ogen en laat haar hoofd achteruit op de rand van de tuinsetbank rusten. Ondertussen masseren Boer en Bonny verder.

'Dat is nou Herma, Jack. Je weet wel, uit Doorn. En dat' – Anita wijst naar een kalende man een paar stoelen verderop in de tuinset – 'is haar man, Herman. Samen zijn ze Kwekkeboom & Partner.'

Herman is in gesprek met Evert. Beiden zitten voorovergebogen, met hun ellebogen op hun knieën. Gespiegelde lichaamstaal, precies zoals bij de verkooptraining die Evert onlangs organiseerde: 'De kunst is om onopvallend te spiegelen, omdat de klant anders denkt dat ie in het ootje genomen wordt.' Evert en Herman plukken zo nu en dan aan een polletje gras en lijken met elkaar te fluisteren.

'Kwekkeboom & Partner,' zegt Jack.

Stilte. De muziek is op een lager volume gezet. Voor de burens? Niks voor Evert. Op het grasveld verschijnen steeds meer koppeltjes van mensen die Jack niet kent. De meesten zitten met hun benen gekruist en voeren gesprekken met elkaar, diepe gesprekken lijken het. Knik, knik, percies, percies. Heb ik nou ook. Niet echt op een manier die uitnodigt om erbij te gaan zitten. Intieme tweegesprekken, in afzondering.

'Wat doen die therapeuten nu op een feestje van hun patiënten? Sorry: cliënten.' Recht door zee. Daar kan Nietje wel tegen. 'Hoe zit dat met de beroepscode?'

'Doe nou niet zo flauw, Jack. Herma en Herman helpen ons verder op weg, maar ze zijn ook vrienden. Zeker van Evert en Bonny. Wij hebben echt geen therapie nodig. We praten met elkaar. We staan elke week samen stil bij dingen. Soms een weekeinde. Innerlijke Scholingsweg heet dat. Zou jij ook eens moeten doen. Herma en Herman zijn gerust professioneel genoeg.' Anita glimlacht bij het uitspreken van deze namen. 'Bovendien zijn ze hartstikke lief. Je moet gewoon maar eens met ze praten. Dan zal je het zelf wel ervaren. Samen met hen kun je de weggestopte negatieve ervaringen, herontdekken, beleven en onder woorden brengen. En werken aan je eigen ik. Moet je echt eens doen, Jack. Krijg je zo veel voor terug.'

Bonny is tot rust gekomen sinds ze bij die groep ging een paar jaar geleden. De Scholingsweg, zegt ze. Ze komt minder onder de mensen, onze mensen. Zij trekt zich terug, in dat groepsgebeuren daar. Het vraagt veel van haar tijd, zegt ze. 'Maar je krijgt er zo veel voor terug. Ik bedoel. Weet je wat jij eens zou moeten doen? Kom een keertje mee naar Doorn. Een keertje praten. Met Herma. Die is zo wijs. Dat is ook echt iets voor Anita. De schellen vallen van je ogen. Je leert er zo veel van. Gewoon een keertje bellen. Ik zie vriendschap nu heel anders, en het eigen ego ook, zeg maar.' Dingen een ander plekje geven, naar de mensen toe. Ik bedoel. Zo veel wijsheid. Geweldloos groeien, eigenlijk. Iets van. Een stukje. Uit je neus. Eigenlijk gewoon, Kwekkeboom.

Jack kijkt naar de nieuwe vrienden van Evert en Bonny. Inmiddels zijn er wel tien van die stelletjes op het grasveld bijgekomen, allemaal in intiem tweegesprek. *Party! Waar zit Berry?* Jack zoekt oogcontact met Berry. Als hij daar eindelijk in slaagt, maakt Jack het Italiaanse gebaar voor 'peren', *andiamo!*, met

de zijkant van zijn gestrekte rechterhand tegen de binnenkant van zijn linkerhand.

'Kee, Nietje, ik ga maar eens aan het laatste deel van de dag beginnen. Zie je. Tot morgen.'

Anita staart voor zich uit en knikt: 'hmmm'.

3

Als ze weg mogen, rijden Berry, Jack en Boer naar de binnenstad voor een afzakkertje bij Gerrit. Ze zwijgen. Het karretje klappert in zijn flanken. Onderlangs, Weerdjes, Kerkplein. Berry wil slapen. Discovery kijken, Questje lezen. Even op andere gedachten komen. Jack en Boer lopen de Bakkerstraat in, via het Jansplein naar Gerrit.

'Jack, jongen, zoals die vrouw door je heen kan kijken, jou begrijpt. Het is ongelooflijk. En hoe ze mijn vader neerzette. Ze kent hem niet eens. Dominante slapping, worstelend met zijn ego en met de kerk. Klopt! He-le-maal. Een dans, dat gesprek. Je voelt je helemaal begrepen, vrij.'

Herma Kwekkeboom. Een tien van de meesteres. Het gelijk aan deze zijde. Geen geheimen. Dan loop je helemaal leeg. Plak!

'Nog eentje, Boer? Nootjes erbij?' Boer knikt. Gerrit, aan de andere zijde van het zink onthoofdt twee pullen en vervangt de oude vrienden. Hij luistert mee en ook weer niet. Nieuwe glazen, nee he? Hij mag het best weten. Majstro van de Moordkuil. Geen blad voor de mond.

'De groep zat eigenlijk al vol,' zegt Boer. 'Toch ging ze haar stinkende best doen om voor mij een plaatsje vrij te maken. Speciaal. En dan denk je, ik wil hier niet meer weg. Zeg maar.'

Je. Opnieuw. Zeg maar. Een speciaal aanbod, alleen voor u. Alleen deze keer. Alleen hier. Ik mag het eigenlijk niet doen van mijn baas. Maar, vooruit, omdat u het bent. Snel beslissen. Verdikkes lekker wagentje. Voor u een ander. Knip!

'Wat kost dat grapje, Boer?'

'Dat valt heel erg mee, als je kijkt naar wat het je oplevert. Onbetaalbaar. Dat is nergens anders te krijgen. Het gaat om je leven. Kwaliteit enzo. Toch? Je eigen onverbeterlijke ego verbeteren. Andere woorden zoeken voor goed en fout.

Dingen een plekje geven. Met ineffectief gedrag zet je jezelf aan de zijlijn. Effectief gedrag levert zoveel liefde op, zoveel warmte. Dat kende ik niet. Het is ontzettend fijn om gewaardeerd te worden. Een warm bad. Je wilt nog dichterbij haar zijn. Dan doe je dingen die vrienden voor elkaar doen. Zonder een tegenprestatie. Toch? Ze heeft veel pijn, om ons, om de wereld. Hartproblemen, overgewicht en veel meer, daardoor, juist daardoor. Het is een hele verantwoordelijkheid, ook, zo'n scholing leiden. Een groot gewicht, ook omdat er zoveel ongelijke botteriken in de groep zitten. Die haar misbruiken, die haar energie opmaken. Dan zit ze soms te huilen. En dan gaan wij rondom haar zitten. Haar voeten masseren, en haar schouders. Opbeuren, luisteren naar haar verdriet, om ons. Dat is heel leerzaam voor je ego. Dan laat je het wel uit je hoofd om alleen maar aan jezelf te denken. Daarmee doe je haar nog meer verdriet. Een onbetaalbare ervaring.'

Jack knikt en schudt zijn hoofd als een Indiase.

Boer zegt: 'Het is de praktijk van de scholing, de manege voor je ontembare ego. Dat zorgt voor een heel fijne band, ook in de groep. Omdat zij zo'n uitgezuiverd, hoger ego heeft, is ze tegelijkertijd zo zwak, wijs, en sensitief. Dat is het gekke. Tegenstrijdig. Dan doe je er alles aan om haar te helpen. Attenties, cadeautjes, mailtjes. En daardoor zie je waar het naartoe moet met je eigen ego. Aanschouwelijk onderwijs, eigenlijk gewoon. En dan denk je: waarom zegt ze niets over dat zalfje dat ik haar gaf voor haar veel te droge huid, of over dat troostende cd'tje, waarom voelt dat zo dor? Dan zie je het eigen ego pas goed in werking. Wederkerigheid is helemaal ego. Zij is mijn leraar. Dat is genoeg. Zou jij ook eens moeten ervaren. Zal ik je een keertje voorstellen? Praat je met haar. Onvergetelijk.'

'Maar. En. Dus. Toch. Wat kost dat nou, Boer?' Jack heeft jeuk in de nek, op de haargrens. Hij lijkt ver weg, onze Boer. Broeder Boer. Aan de horizon, bezig met zijn eigen reis. Zonder egokompas. Dat kan natuurlijk werken. Kun je een volgroei mens veranderen? Ik niet. Erbij blijven. Croma. Plak! Als het voorbij is, ben ik er. Voor Boer. Dan eten we andere kost.

'Het kost een paar centen maar dan heb je ook wat,' zegt Boer. 'Eén maandsalaris, en dan natuurlijk de consulten en de meerdaagses. Die gaan handje-contantje. Dat kan ik gerust betalen. En het duurt maar vier jaar. Al ken ik mensen die er veel langer bij zitten. Bonny, bijvoorbeeld zit er meer dan vier jaar bij. Dan klim je enorm. Weet je waar ik nu heel veel van leer, zeg maar? Het verschil tussen woorden en daden. Dat doet Herma voor, dat leert ze ons zo goed.

Woorden van vriendschap, liefde, verlichting enzo gebruiken en tegelijkertijd, non-verbaal zeg maar, een heel andere toon en een heel andere boodschap neerzetten. En andersom. Net zoals in de echte wereld. Goed voor de zelfreflectie, zegt ze. Voorbeeldje. Doet iemand iets wat haar niet bevalt. Dan zegt ze dat die persoon haar niet meer mag aankijken. Onnozele blik enzo. Niemand durft dan nog wat te zeggen. En dan. Nou komt het. Boer richt zich verder op van de kruk. Steunt met beide handen op het zink. Dan wordt ze boos op ons. Omdat wij zo schrikken. We moeten helemaal niet schrikken van haar. Zegt ze. We moeten juist schrikken van het ego van dat ene groepslid, die patiënt. Dat dat ego zo enorm idioot kan doen. Zeg maar. En dat we dat nog niet zien. Dat dat groepslid daar nu voor gestraft wordt. En dat het pure liefde is van haar, een buitenkansje, om dat agressieve gedrag op deze manier te spiegelen. Zegt ze. Pure liefde, pure hulp. Om te leren te worden wie je bent en om niet zo in je ego te zitten. Snap je? Spannend hoor. En leerzaam. Dan maak je grote stappen. Zo leer je met de grillige situaties in de echte wereld omgaan. En dan kijk je in het vervolg ook wel uit.'

'Boer ik geef het op.' Jack legt zijn arm om de schouders van Boer. 'Ik volg je niet meer helemaal. Geeft niet hoor. Als we maar contact houden. Maakt me niet uit wat je allemaal uitveert in je vrije tijd!'

'Je begrijpt het pas als je het echt meemaakt,' zegt Boer. 'Het is heel moeilijk echt goed uit te leggen. Ik doe mijn best. Ik ben een ervaringsdeskundige. Ik heb me nog nooit zo goed gevoeld. Zeg maar. Dat is ook iets voor jou hoor. Je moet gewoon bellen. Het doet soms even pijn. Maar dat is het leven. Afbreken en weer opbouwen.'

Jack knikt.

'Er is wel een dingetje waar ik nog aan moet werken merk ik,' zegt Boer. 'Dat is wat Bonny doet. Zij is nogal hoog in de groep. Vlak onder Herma, na al die tijd.' Boer krijgt vissenogen en overmatig speeksel, zo laat. Te laat. Alcohol, voeling, scholing, warm bad. Hij rommelt in zijn zakken. Briefje. Hier. Bel met dit nummer, dan weet je waar ik het over...

Jack pakt het briefje aan.

'Ik bedoel,' zegt Boer. 'Weet je wat het is met Bonny. In de groep.' Boer zucht. 'Ken je Tanja? Nee? Nou Tanja ken ik van Doorn. Lief ding. We praten veel. Ik voel wat zij voelt. En. Zij wat ik. Ik bedoel. Je weet hoe dat gaat. Dicht op elkaar, lange dagen. Lief. Nou. Dat vertel ik een keer aan Bonny. Tijdens een driedaagse, diep in de Ardennen. En of zij dat ook ziet. Bij Tanja dan. Snap je? De volgende dag ben

ik de klos. Herma gaat meteen helemaal los. Met Bonny naast haar. Op de bank. Wij allemaal op onze kussentjes. Wat of ik wel niet denk, met mijn ego. Kijk me niet aan! Dat ik een stinkend... Enzovoort. Tanja ook. Enfin. Echt niet leuk. Gemeenschappelijke zelfreflectie, heet dat dan. Ik helemaal over de zeik. Tanja ook.'

Jack knikt.

'Dat Bonny zoiets zomaar doorbrieft,' zegt Boer. 'Ik snap nu dat het zo werkt in Doorn. Met je eigenwijze ego enzo. Maar toch. Woest was ik. Dat heb ik Bonny lang niet kunnen vertellen.' Boer zakt weer terug op zijn kruk. Een hand langs zijn lichaam. Slok, sip.

Gerrit, Majstro aan de andere kant, zucht. Hij heeft alles meegekregen. *Alles?* Geen mening. Je doet maar. Een leerzame stiel heeft hij. Met het ego op het laagste pitje, dienstbaar, serviel. Maar ondertussen. Hij ruimt op om af te sluiten. Zometeen TL-licht. We moeten. Thuis nog even Disco Very. Dan plat.

4

(Boer boldert de berg op. Met Jack. Langs Rembrandt, Bosch en Parkzicht.)

'Parkzicht? Een typisch staaltje van stomme stadsplanning,' zegt Boer. 'PTT-zicht, bedoelen ze. Wie zet er nu zo'n gebouw op deze plek?'

Door de spoorpoort de Apeldoornseweg op. De grote poort van Kiev. Promenade, het oude kasteel, de Tuilerieën, de ossenwagen, het marktplein, de grote poort.

'Ken je dat portret van Moessorgski, met zijn drankneus?' zegt Jack. 'Die krijgen wij ook als we zo doorgaan. Een aardbei. Met zijn grote roze shawl, die groene jas, die vieze baard en dat rare kapsel. Een beetje zoals mijn oude huisbaas, Deen. Nee, het is mijn oude huisbaas. Of zijn vader dan.'

'Emerson Lake en Palmer,' zegt Boer. Ja ja. *Great Gate*. Kiev. Dood is leven. Rijden op de golven van het lot. Enzo. Best een beetje boembastic.'

(Boer hijgt.)

'Kijk. Weet je,' zegt Boer. 'Deen of zijn vader. Misschien is die huisbaas wel zijn vader. Maar nu, nu zijn we allemaal verschillend en allemaal op een verschillende plaats.'

(Boer stopt. Jack ook.)

'Kijk. Weet je,' zegt Boer. 'Gemeenschappelijke beleving is onmogelijk. Zeg maar. In principe. Iedereen doet gewoon zijn best.'

(Boer loopt weer door, een paar stappen. Jack loopt mee.)

'Dus,' zegt Boer, 'lekker badderen in begrippen die je niet kunt vastpakken. Spiritualiteit, horoscopie, homeopathie. Ego!'

(Boer stopt en legt zijn hand op de schouder van Jack.)

'En,' zegt Boer, als je ze echt begrijpt, ontglippen ze je. Die begrippen. Floep.'

(Boer en Jack blijven staan.)

'Weet je,' zegt Boer. 'Je kunt niet twee keer in dezelfde bus stappen. Je kunt alleen maar op één plek zijn. Mag ik staan waar jij staat? Ben jij weer ergens anders.'

(Boer haalt zijn hand van de schouder van Jack. Ze lopen verder.)

'En dan nog iets,' zegt Boer. De kans dan je iets fout doet, is oneindig veel groter dan de kans dat je iets goed doet. Alleen al in de kansberekening. En dan hebben we het dus even niet over wat goed en fout is. Maar over de kans dat er gebeurt wat je van plan bent. Dus. Ah, bushalte. Even zitten.'

'Mmm,' zegt Jack.

Ze gaan zitten in het bushokje dat uitzicht geeft op het park. Het park zwijgt. Zo nu en dan rijdt er een auto langs. De stad in, de stad uit. Er rijden geen bussen meer om deze tijd.

'Je zult hier maar wonen,' zegt Boer. 'Fijn stof dat fijnstof. Binnen tweehonderd meter geen woonhuizen. Zeggen ze. Maatstaf bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. En sportvelden. De overheid zegt het. En toch. Zeg maar.'

Stilte.

'Herma zegt, zij is mijn leraar,' zegt Boer. 'Weet je. Herma zegt. Het ego zit je in de weg. Vandaar ook dat ik. Dat ik er lang niks aan heb gedaan.'

Boer dempt zijn stem.

'Weet je. Ik schaamde me zo. Voor haar. Bonny. Dat ik. Dat ik Bonny niet zei dat ik. Dat ik niet eerlijk was. Ik had haar meteen moeten zeggen dat zij. Je moet zulke dingen gewoon niet doorvertellen. Dat is eigenlijk verraad. Ego of niet.'

Boer beweegt van voor naar achter op het zitje van de bushalte. Van voor naar achter en opnieuw.

'Dat is gewoon niet zoals we met elkaar omgaan. Ik snap het wel, van dat ego en de harde buitenwereld. Maar dat is iets van Herma. De scholingsweg. Weet je.

Zij. Dan groei je verder, door. Wrijving geeft glans. Maar Bonny. Ik heb te lang rondgelopen met de gedachte.'

'Dus,' zegt Jack. 'Dus, het spijt je dat jij niet eerlijk bent geweest tegenover Bonny al die tijd, over het feit dat zij niet eerlijk was tegenover jou?'

'Percies Jack, percies.'

Geritsel aan de overkant. De dieren van het bos, of de mannen van de baan, ze zitten niet stil. *Litotes*. De duisternis heeft geen eigen oorzaak maar is de afwezigheid van licht. Het is niet mogelijk om op alle dwalingen in te gaan. Dat is ook niet nodig. Ze sterven meestal een eenzame dood, na een ziekbed van wankelmoedigheid, inconsistentie, bloedarmoede. Of ze leiden een bestaan in gemeenschappen ver van ons verwijderd. En soms drijven ze een wig in oude vriendschappen of veroorzaken ze een breuk in iemands levensweg. Dan moet je de wig niet nog dieper drijven. Niet goed tegenover fout stellen.

Stilte.

'Denken is een ziekte, dat zegt Herma altijd tegen ons bij de scholing. Zij heeft een heel rottige jeugd gehad. Weet je. Daar ben ik heel eerlijk in. Dat mag jij best weten, Jack. Een heel moeilijke periode met onverdraaglijke angsten, pesten, overgewicht, eenzaamheid. Die dingen. Totdat ze het zag. Dat denken een ziekte is. Dingen laten zich niet begrijpen, maar alleen maar ervaren. Dat bracht haar troost, verlossing. En dat deelt ze met ons. Nu. Zij is mijn leraar. Zij is de wijste.'

Jack zwijgt. Denken brengt angst, de angst voor wat denken voor donkers ontdekt. *Zeg maar*. Het leidt tot *mumbo-jumbo* over zaken die zich niet laten begrijpen, maar alleen maar laten ervaren. Dat geeft een heerlijk gevoel van saamhorigheid en gemeenschappelijk geluk. Omhoog. Wat dat dan ook voor ieder mag betekenen. *Thales keek naar de hemel en viel in een put*. Een echte gedachtewisseling over de ideeën is uitgesloten. Over passie kan geen discussie bestaan. Vooral omdat het denken ziek in bed ligt. Amputatie van het volle verstand. Fantoompijn.

Stilte.

'Daarom ben ik vanmiddag bij Bonny langsggegaan, op de boot van Simon. Ik kon het niet langer verdragen dat ik oneerlijk was tegenover haar. Dat mijn ego in de weg zat. Dat ik haar niet heb verteld dat ik het fout vind wat ze deed. Doorvertellen wat ik voelde voor Tanja. Dat het fout was om die fout van mijn ego niet...'

Het bushokje kantelt.

'Dat viel he-le-maal niet goed. Maar ik ben wel opgelucht dat ik het gedaan heb. Ze lag te zonnen op het terras van de woonboot van Simon. Ik heb best lang met haar gepraat. Ze werd boos toen ik het zei, van dat doorvertellen. Een beetje Herma-maniertjes, weet je. Ze wil de beste van de klas zijn door de leraar na te doen. Het luchtte mij in ieder geval enorm op. Dat ik nu eindelijk heb verteld wat ik verborgen heb gehouden. Een schone lei, weet je wel. Het viel uiteindelijk allemaal heel erg mee. Ook omdat zij het onlangs flink te verduren kreeg van Herma. Toen mocht ze niet naast Herma zitten op de bank, maar moest ze tussen ons zitten op haar kussentje. Pakt Herma opeens on-ge-lo-fe-lijk uit. Dat Bonny een horig paard was. *Hoerig*. Omdat ze zo'n groot feest voor Evert had georganiseerd, met Everts lievelingsband, en Everts vrienden, alles voor het ego van Evert. Terwijl daar nu juist het probleem ligt, zegt Herma. Dat Bonny juist daarvoor bij de scholing zit. En of ze dat vergeten is. Kon Herma weer helemaal opnieuw beginnen, terwijl ze juist zo ver was, met Bonny. Schreeuwen. Met heel veel liefde natuurlijk. Maar dat Bonny zich diep moest schamen, voor haar ego, dat er nog steeds zo op uit is om gestreeld te worden. En dat allemaal in het bijzijn van de hele groep. *Plein publiek*. Heftig hoor. Ook voor Bonny.'

Jack knikt.

'Dus Bonny stond ook wel weer een beetje aan mijn kant. Zeg maar. En de soep was niet zo heel heet. Blok van mijn been, hoor. Last van mijn schouder nu ik het verteld heb.'

5

Bonny gaat zitten en legt een biljet van vijftig op tafel. Naast het schotelkje dat midden op tafel staat, tussen haar en Herma in. Herma schuift het schotelkje naar rechts, naast de stapel boeken en schenkt een glas thee in. Ze kijkt Bonny aan.

'Hoe voel je je? Van binnen?'

'Onrustig.' Bonny zucht en zit ineengebogen.

'Waar voel je die onrust?'

'Van mijn nek tot mijn benen.'

'Als je je aandacht eens richt op het midden van je lichaam, hoe zou je dan die onrust omschrijven?'

'Het lijkt wel een tumor. Die overal doorheen vreet. Die wil me kapot maken. Net of alles te veel is.'

'Welke dingen?'

'Een heleboel. Een gevoel van alles is me te veel en dat vreet aan me. Aan de ene kant wil je iets, aan de andere kant ben je er bang voor.'

'Kun je proberen of je er ruimte voor kunt maken, voor die tumor? Voelen dat je iemand bent achter die tumor?'

'Dat lukt je gewoon niet, er moet gevochten worden, die kracht heb je helemaal niet.' Bonny zucht.

'Kun je je voorstellen hoe het is als het werk weer goed loopt, als je weer in je ritme zit, in je kracht? Hoe dat zou voelen?'

'Dat zou lekker zijn. Toch beangstigt het me op de een of andere manier. Heel vreemd. Een raar gevoel, heel machteloos. Machteloos dat je dingen niet kunt keren.'

'Voor oude mensen komt de dood wel als een vriend.'

'Je bent zo machteloos tegenover de dood, maar je bent niet machteloos als mensen sterven.'

'Dat zeg ik, kalm en rustig blijven, omdat er altijd iemand is waar ze op terug kunnen vallen. Je kunt er gewoon zijn. Zullen we het daarbij laten?'

'Maar van binnen is het hol en leeg. Of ik alleen een omhulsel ben. Benauwd. Benauwd, net of je in een lege ruimte zitten en er niet meer uit kan. Ik zoek de kanten af, of ik eruit kan komen. Op zoek naar een opening. Dat benauwde gevoel. In je keel, alsof de adem je benomen wordt. Dan wordt de keel dicht geknepen. Ik weet dat hij veel aandacht nodig heeft. Ik heb het idee dat hij zich zo ontzettend aan mij vastklampt. Dat geeft me een benauwd gevoel, dat vastklampen. Kan ik hem die aandacht niet geven of wil ik dat niet?'

'Ik vat dit op als een conflict met een overmatig streng ego.' *Kristalheldere analyse*. *Alweer*. 'Dus aan één kant heb je de signalen wel gezien, maar aan de andere kant ook weer niet. Niet helemaal. En het is net of je van jezelf, je eigen ego, vindt dat je dat had moeten kunnen. Als je naar jezelf kijkt. Van een afstandje. Wat heb je dan nodig?' Herma zucht en legt haar handen gevouwen op de tafel.

'Ik heb meer energie nodig.'

'Je kunt ook zeggen. Ik redde het niet, ik heb hulp gevraagd.' *Ja, zeg het gerust, kind: Ik ben naar mijn geestelijk leider gegaan en heb me aan haar voeten geworpen.* Herma veegt het zweet van haar voorhoofd.

'Zo was het. Je ziet het zelf niet meer zitten en je komt thuis en daar ligt ie. Je denkt: op een goed moment word ik knettergek.'

'Juist.' Herma glimt. 'Hoe is dat voor je? Dat je zegt: op een goed moment kan ik het niet meer, er zijn dingen die je niet kunt. Voor jezelf, je kunt het niet meer, het lukt je niet meer.'

'Ja goed, bepaalde dingen die lukken me niet. Hoe dat dan is? Dan val je jezelf wel tegen. Ik was altijd iemand met ontzettend veel energie. Ik kon altijd wel door, en dan ineens. Ik had mijn handen vol.'

'Precies. Hoe is dat dan? Het is je eer te na om dingen niet te kunnen. Maar hoe sta je er nu tegenover?'

'Als het anders afgelopen was, dan blijft het bij je. Je hebt dat niet kunnen voorkomen. Dat beeld komt er toch bij.'

'Hoe voel je je nu van binnen?' Herma glimt, glimlacht en kijkt naar het plafond.

Stilte.

'Je ego.' *Kom o-hop!*

'Daar voel ik me niet zo happy bij. Dat ik een miskleun heb begaan. Je kiest voor jezelf en je kiest voor...'

'Wat zijn de gevolgen geweest?'

Stilte.

'Wat had je anders gekund?'

'Wist ik het maar. Ik heb geen spijt dat ik door ben gegaan.'

'Wat had je nodig om er voor hem te zijn?' Herma kijkt op haar gouden horloge.

'Meer energie. Het was ook een hele rare situatie in huis. Ik werd kwaad. Dat voel ik ook wel. Dat je je er niet in kan verplaatsen, dat iemand jaloers is op zijn eigen doodzieke ego.'

'Dus, je zit eigenlijk met een gevoel van kwaadheid naar hem.'

Stilte.

'Je hebt jezelf eruit getrokken. Zei je.'

'Ja. Zo, zo. Ik zou jou bellen, maar ik denk, ze gelooft het vast niet.'

'Dacht je dat?' Herma kijkt op haar horloge en daarna naar Bonny.

'Dat dacht ik, ja. Dus ik durfde niet. Dat is jammer, maar.'

'Ja? Vertel eens?'

'Van toen ik een jaar of drie was. Toen ik wegliep en oma me eigenlijk een beetje cru weer terugbracht van: jij hoort daar, en een poosje daarna ben ik geslagen en dat was eigenlijk de eerste keer van mijn leven dat ik op mijn kop stond. Toen was alles weg.'

Stilte.

'Alles.'

'Dat herinner je je.' *Verdraaide levensverhalen.*

Bonny kijkt Herma vragend aan. 'Ja, dat kwam bij me boven, omdat ik eerst altijd van binnen bang was, dat is logisch, want je kunt geen kant op, omdat ik nu van buiten bang ben, dan kan je in wezen alle kanten op, dat kon ik dus eerst niet plaatsen. Nee, precies, ja, ik ben wel wankel en 's morgens soms hartstikke misselijk en weet ik het wat, maar ik ben een heel eind op weg. Wie had dit nou verwacht?'

'En nu je dat weet, van die herinnering, is de angel er ook een beetje uit, zeg je.'

'Ja.'

'Echt een soort opluchting.'

'Ja, echt een soort opluchting.'

Stilte.

'Ja. Zeg maar.'

'Ja precies. Dat is dus het mooie van de overwinning op je ego. Zie je?'

Herma knikt, slaat met haar vlakke hand op de tafel terwijl ze Bonny aankijkt. Ze staat op en verlaat de spreekkamer. Bonny doet na enige tijd hetzelfde.

6

'Hee, Nietje! Jack komt de vloer op bij Elkunik en gooit zijn windjack op de kruk in de hoek.

Anita kijkt op van haar beeldscherm. *Centjes dienen.*

'Goeie oesterwedstrijd, gisteren? Nog met Evert gesproken?' Anita knikt. Boer is er nog niet.

'Yahtzee, weet je. Evert wil dat ik doorzet in Doorn. Leg ik je straks uit. Effe door nu. Voor Evert.'

Jack duikt achter zijn scherm en begint de dag met een rondje *social*. Even surfen, op kosten van de baas. Maar ook voor de baas. Want. Je steekt er toch elke keer weer iets van op dat bruikbaar is. Gewoon boeken op de accounts van de klanten.

Google zegt: 'Bedoelde u sekte achtige bewegingen'. *Klik!*

Google zegt: 'In Nederland zijn naar schatting enkele honderden sekteachtige bewegingen actief. Misstanden komen slechts beperkt...' *Klik!*

De website zegt: '... voor, maar de gevolgen kunnen schrijnend en zwaar zijn. Dat zijn enkele van de belangrijkste conclusies uit het onderzoek dat Bureau Rivierenland verrichtte in opdracht van het Wetenschappelijk Research- en Opslagcentrum. Zijn met dit onderzoek de belangrijkste gevaren van zulke bewegingen in beeld gekomen? Dit artikel betoogt van niet: met name in destructieve therapeutische groepen wordt onder de vlag van persoonlijke groei nog veel schade aangericht die in dit rapport onvoldoende belicht wordt.'

'Hee, Nietje. Dit is typisch iets voor jou. En voor Boer enzo.' Jack leest voor.

Nietje kijkt op. Vragend. Jack zet door.

'Ken je dat rapport, Nietje? Iets van gelezen of gehoord? Is pas uitgekomen. Over groepsdruk en leiders, enzo.'

Stilte. Nietje kijkt Jack aan.

'Luister. Volgens mij hebben we hier iets voor Boer. Je weet wel. Boer en die Herma uit Doorn, waar jij ook. Gisteren.'

Nietje knikt.

'Nou, dan heb ik hier iets voor Boer. Luister.'

Jack leest hardop van zijn beeldscherm. 'Het is jammer de onderzoekers niet de kans hebben genomen om nog dieper op de zaken in te gaan waar dat mogelijk was. Bijvoorbeeld een analyse van de rol van de schaamte van leden, ex-leden maar ook van de leider, ontbreekt.'

'Schaamte,' zegt Anita.

Jack knikt en leest voor: 'Leden die individueel uittreden, lijken hun verhaal moeilijk met anderen te kunnen delen. Mensen schamen zich voor wat ze hebben meegemaakt, maar ook voor het feit dat ze erin zijn getrapt. Toch stellen enkele uitgetreden leden dat zij ook fijne perioden of momenten hebben gehad.'

'Het is toch eerder overgave, hulp, overgave en overwinning van het ego,' zegt Anita. 'Kijk maar naar Boer. En hoe hij eronder is.' Anita zucht en trommelt op haar toetsenbord.

'Precies, Nietje. Zeggen ze hier ook, kijk maar: Leerdoelen als innerlijk leiderschap bedekken vaak jarenlange, duurbetaalde trajecten van groepssessies en individuele consulten waarbij het ego van de deelnemer stevig onder handen wordt genomen...'

Anita kijkt naar buiten. *Ja, ja.*

'Wist je,' zegt Jack, 'dat Boer een maandsalaris per jaar stort op de rekening van die mensen in Doorn? En hij staat er ook nog eens helemaal achter. Zo leerzaam, zegt ie.'

Anita kijkt Jack aan, vanachter haar beeldscherm. *Duurt het nog lang?*

Jack gaat verder en leest van zijn scherm. 'Een ex-lid vertelt: Na de intake krijg je het aanbod om mee te gaan in een opleiding van vier jaar. In het vierde jaar is er altijd wel iets wat je niet had geleerd waardoor je het beste kon worden teruggezet in een vorig jaar.'

'Een ex-lid, ja.' Anita klikt met haar tong. Haar ogen rollen naar het systeemplafond.

'Luister,' zegt Jack. 'De scholingsweg van zulke groepen is gecentreerd rond een leider (of leidster), die daarbij vaak ondersteund wordt door een kerngroep van gevorderde adepten. Deze hanteert zogenaamde "destructieve controletechnieken". Onderdeel van deze technieken is het voor de deelnemers onvoorspelbare gedrag van de leider, die tijdens groepssessies nu eens uitdraagt extreem vertrouwen in en oneindige liefde voor de betreffende deelnemer te hebben en dan weer publiekelijk vernederingen en beschimpingen van diezelfde deelnemer pleegt. Dit levert bij de deelnemer een afwisseling van verslavende *highs* met gevreesde *lows* op, met als gevolg dat de deelnemer alles in het werk stelt om het high te bereiken door de leider te behagen.'

'Ja, ja, wat een gemakkelijk beeld.' *Annemaria Koekoek!* 'Ze moesten eens weten wat het betekent voor iemand die nooit...' Anita staat op en gaat naast Jack staan om mee te lezen op zijn beeldscherm.

'Wacht,' zegt Jack. 'Kijk hier: De leider motiveert deze aanpak vanuit de – vaak onuitgesproken – ratio dat het oude ego van deelnemer afgebroken moet worden en vervangen dient te worden door een nieuw, gereinigd ego. Feitelijk gevolg is echter dat er bij de deelnemer een grote afhankelijkheid ontstaat van de

leider en dat het oorspronkelijke ik van de deelnemer uiteindelijk plaatsmaakt voor een "tweede ik" ...'

'Maar,' Anita legt haar hand op de schouder van Jack, 'het kan natuurlijk heel goed zijn dat het bestaande ik heel erg beschadigd is, en dat zo'n verbouwing heel erg noodzakelijk is...'

'Okee, okee,' zegt Jack en hij pauzeert om verder te lezen.

Anita beweegt onrustig. Ze zucht en gaat weet achter haar beeldscherm zitten.

'Wacht, wacht,' zegt Jack. 'Kijk hier Nietje! Het privédoein lijkt voor de volger niet meer te bestaan, ook niet binnen het huwelijk. Alles wordt gerapporteerd aan de leider van de groep en vervolgens in diepte besproken in de groep, ook als het informatie betreft die de volger in vertrouwen wordt aangereikt. De eigen humor en de eigen liefhebberijen worden vervangen: deze zijn het domein van het oorspronkelijke ik en moeten plaatsmaken voor de humor en liefhebberijen van het nieuwe ik, die van de leider: Vind jij dát leuk?'

Anita slikt. 'Je kunt toch nog best met mij en met Boer lachen, Jack?'

Jack zucht en scrollt driftig met zijn muis. 'Hier!'

'Hee!' zegt Boer als hij binnenkomt. Hij gooit zijn rugzak met een boogje naast de kapstok en gaat zitten. Jack en Anita knikken. *Hee Boer*

Jack vervolgt. 'De leider van zo'n groep is vaak een narcistische persoonlijkheid veelal met trauma's van een gewelddadige opvoeding met misbruik en verwaarlozing, en is verslaafd aan de aanbidding door zijn of haar volgers.'

Boer fronsst zijn wenkbrauwen en kijkt Jack en Anita beurtelings aan.

Anita zegt: 'Jack heeft iets gevonden over Herma en Herman. Allemaal prietpraat, allemaal bla bla bla.'

Jack kijkt op van zijn beeldscherm, knikt Boer toe en veegt zijn haren naar achteren. 'Luister dan toch, Nietje, Boer. De volgers worden op deze wijze aangemoedigd om te infantiliseren en te geloven dat hun leven afhangt van het behagen van de leider. Het uiteindelijke effect is dat het slachtoffer ervan overtuigd is dat de leider onfeilbaar is en dat weerstand niet baat.'

Boer gebaart *snap het nie* naar Anita. Zij tuit haar lippen en schudt van nee terwijl ze naar Jack kijkt.

Jack neemt dat gebaar van Anita waar, maar hij leest hardop verder. 'En, terwijl de leider ogenschijnlijk alles in het werk stelt om de volgers uit te nodigen een staat van perfectie te bereiken door de leider te volgen, zorgt deze er in

werkelijkheid voor dat de volgers zich voortdurend schamen voor hun imperfecties. Op die manier houdt de leider permanent controle over de volgers.'

Anita schudt van nee, leunt achterover in haar TopDeq Exclusief en kijkt langdurig naar het systeemplafond. Boer blijft Jack in het oog houden, terwijl hij ondertussen zijn machine aanzet.

Jack kijkt met gefronste wenkbrauwen beurtelings van Anita naar Boer. 'Voelen jullie 'm?'

Boer zegt: 'Koffie?'

7

'Door middel van groeps- en individuele bijeenkomsten in combinatie met theorie, krijg je bij mij inzicht in geconditioneerd gedrag, leer je het te begrijpen om vervolgens daarmee zelfsturing en innerlijke kracht te ontwikkelen,' zegt Herma Kwekkeboom. 'Je kunt het ook verhelderende gesprekken over persoonlijke ontwikkeling noemen. Als je dat gemakkelijker vindt. Zie maar.'

Ze kijkt rond. Haar ruimte. Twintig volwassen ongeschoolde bengels. Braaf met een kussentje onder de arm. Alweer een groep. Haar scholieren. *Mijn oude botten, mijn hart*. Ze laat zich zakken in de divan, schikt en herschikt de grote rode kussens en gebaart de scholieren te gaan zitten. Er zijn geen stoelen. Daarvoor is dat kussentje, dus.

Anita pakt haar kussen, legt het neer en gaat erop zitten. Naast haar zit Eva van Projectmanagement.

'Waarom zitten jullie hier?' zegt Herma. 'Ik zeg het nog een keer. Jullie zitten hier om door middel van groepsbijeenkomsten, zoals deze, en door middel van individuele sessies met mij, inzicht te krijgen in het geconditioneerde gedrag. Met de nodige theorie, natuurlijk. Jullie geconditioneerde gedrag. Je bent dan wel volwassen, maar hier leer je het eigen gedrag te begrijpen om daarna zelfsturing en innerlijke kracht te ontwikkelen. Zodat je uiteindelijk over jezelf en je eigen ego heen kunt stappen. Snappen jullie dat? Als ik zo naar jullie gezichten kijk, dringt het niet echt tot jullie door.'

De leerlingen kijken elkaar aan, herschikken hun benen. Anita kijkt de kring rond. *Kinderen nu*.

'We gaan het hebben over controle. Want je moet controle krijgen over alles, niet alleen over je geheugen. Maar over jezelf als totaliteit. Je moet niet alleen je denken onder controle hebben. Het gaat ook om het voelen. Vooral. Als je beheersing hebt over het voelen in jou, van je hart, dan heb je ook beheersing over je verstand. En dan heb je daardoor ook beheersing over je lichaam. Wat ik je leer, is dus een controlewetenschap. Wie kent een andere controlewetenschap?'

Stilte.

'Mensen van de informatica? Niemand in de boekhouding? Niemand ooit van controles gehoord?'

Anita ziet enkele vingers de lucht in gaan. Even op de achtergrond blijven, nu. *De kat en de boom*. Herma lijkt de vingers niet waar te nemen.

'Een accountant, een boekhouder, *een controller*, een specialist, die kijkt alles na en wijst dingen aan die gecorrigeerd moeten worden. Dit gaat niet goed, dat gaat niet goed, zus, zo. Een doorlichting zeg maar. Een bedrijf doorlichten. Nooit meegemaakt? Een specialist van buiten die het bedrijf komt bekijken?'

Stilte.

'Dat zijn de topmensen. En zo is wat je hier leert ook een topwetenschap. Die kan overal ingezet worden. Een mens kan doen wat hij zelf wil. Maar daar overheen gebruikt hij controle. Arts, militair, onderwijzer, noem maar op. Ze hebben allemaal baat bij deze controlewetenschap. En wat gebeurt er dan? Wat ze doen, gaat erdoor ver-be-te-ren.'

Stilte.

'Waar leidt dat allemaal toe, waar streef ik naar met deze scholingsweg? Dat is controle over jullie innerlijke kracht. Als je die hebt, gaat er iets heel raars gebeuren. Dan krijg je het gevoel dat alles bij elkaar past, dat het klopt, en dat je heel ver gevorderd bent. Dan is de scholing een succes geworden. Dat kunnen jullie allemaal bereiken. Maar zover zijn we nog lang niet. Dus, de volgende keer als je iemand ontmoet die zegt dat hij een of andere scholingsweg doet, dan zeg je: Ja, leuk! En je vraagt dan meteen, heb je je innerlijke kracht al onder controle? Als die persoon je dan stom aankijkt en zegt huh? Dan weet je dat je niet eens meer verder hoeft te praten.'

Stilte. Herma knikt en kijkt de groep rond. Oogcontact met de leerlingen. *Die verdraaide duiveltjes. Zwijnen*.

'Descartes zei ooit: je pense donc je suis. Ik denk dus ik ben. Wie dat zegt, die identificeert zich dus met zijn denken. Ah, ik denk! Dan ben ik dus! Dat is een

heel groot misverstand. We lijden allemaal nog steeds onder deze dwaze uitspraak. Ook jullie. De dwaze interpretatie van deze uitspraak. Dat we ons bestaan koppelen aan ons denken. Dat is dus helemaal fout. Er is meer in ons dan denken alleen, toch? Waar komt dat denken vandaan? Uit?'

Stilte.

'Uit?' Herma rolt haar ogen naar het plafond van het zaaltje.

'Onszelf,' zegt Anita. *Oei!*

'Precies, Anita. Precies. Goed van jou! Uit. Ons. Zelf.'

Anita voelt een warme gloed door haar ingewanden omhoog trekken, naar haar hoofd. Dat ging nog maar net goed. *Get happy, get lucky. Tadam dadom*.

'De eerste stap is gezet. He, he. Dank je wel, Anita. Dus. Zolang je jezelf nog niet ontdekt hebt, zul je aangetrokken worden tot dat denken, je ego. En dat is meteen het probleem waarmee we allemaal worstelen. Dat we opgeslokt worden door ons denken. Dat moet dus anders. Maar, hoe ga je dat aanpakken? Vind je het goed dat je opgeslokt wordt door je denken? Wil je als slaaf door het leven gaan? Of wil je juist meer van je leven maken? Hoe ga je dan te werk? Ik ga je daarbij helpen. Ik ga je helpen die controle van je gedachten, van je ego, te begrijpen en die uiteindelijk op te heffen. Zodat de versmelting van jou als denker met waarover jij denkt niet gaat plaatsvinden. En dat je innerlijke kracht kunt ontwikkelen. Daarvoor moet je onthechten.'

Stilte.

'Ga ik te snel? Als ik te snel ga, moet je het zeggen hoor.'

Stilte.

'Dus. Wanneer je niet onthecht, is het pijnlijk. Als er gehechtheid optreedt, dan is het pijnlijk. Een probleem kan je pijn doen. Maar een probleem kan er ook zijn zonder dat het pijn doet. Ga je er dan over denken, dan weet je zeker dat het pijn gaat doen. Dat zijn dus de grote boosdoeners. Gehechtheid en denken. Dat zijn eigenlijk de dingen die we hier aanpakken. Als we die dingen onder controle kunnen krijgen, dan hebben we alles onder controle. Want, de wereld bestaat uit juiste dingen en onjuiste dingen. En er zijn ook onjuiste dingen die in jouw hoofd kunnen voorkomen, toch? Dan hebben we nog slaap, geheugen en verbeelding. Daarmee hebben we dus een complete beschrijving van wat er zich allemaal kan afspelen in jouw bewustzijn. Nietwaar? Een schitterende analyse.'

Stilte.

'Maar, voor die controle van je gedachten heb je toch juist weer je gedachten nodig?' zegt Eva. Alle scholieren kijken naar Eva. *Schrik*. Er gaat een schok door Herma heen. De kussens schudden mee. Ze kijkt Eva aan en zwijgt.

Stilte. *Woestijnzand zindert in de zon. Een karavaan trekt langs, in de verte. Geen water.*

'Kijk,' zegt Herma. Ze wijst naar Eva. 'Kijk daar! Dat bedoel ik nou. Hoe heet jij?'

Stilte. Eva kijkt naar de grond.

'Ik vraag hoe je heet,' schreeuwt Herma. Ze gaat staan. Haar arm zwaait, voor haar evenwicht. Een kleine deining van de lobben aan de onderkant van haar armen.

Anita schrikt en komt even los van haar kussentje. Er gaat een golf van inademen door de groep. *Die is boos*. Opgelucht dat het niet mij. Dat ze mij niet. Arme Eva. Evert had haar verteld over Doorn, net zoals hij bij Anita had gedaan. Hij gaf haar het telefoonnummer, op een briefje. *Weet je wat jij eens zou moeten doen?*

'Eva,' zegt Eva tegen de grond.

'Eva ego,' zegt Herma luid. Ze zet een stap naar voren. 'Wat denk je wel. Dat jij met jouw denkdingetjes door mij heen kunt komen. Het is hier geen debatclub of een dialoogsessie. Je maakt alles kapot op die manier.'

'Wat doe ik dan?' vraagt Eva. Zachtjes. Ze kijkt op.

'Ga je nu door?' zegt Herma luid. 'Kijk me niet aan. Ik wil niet dat je naar mij kijkt. Dat kan ik niet verdragen. Richt alsjeblieft jouw onnozele blik niet op mij.'

Eva buigt haar hoofd weer naar de grond. Het is stil in de groep. Geen woord. Allen kijken naar Eva. Geslagen Eva.

'En dat geldt eigenlijk ook voor jullie allemaal,' zegt Herma. Ze laat zich in de kussens zakken en grijpt haar hart, met beide handen. 'Dat jullie hier zo van schrikken. Jullie hebben nog heel, heel veel te leren.' Haar stem is weer op spreekvolume. Er komt een snik bij. Met een zakdoekje dept Herma haar voorhoofd. 'Dat jullie niet zien dat mijn begrenzing van het ego van die daar. Ik bedoel Eva.' Ze wijst met het witte zakdoekje. 'Dat dat pure liefde is. Dat. Voor jullie. Om jullie te beschermen tegen de enorme domme kracht van Eva's ego, die zo ontzettend idioot kan doen. Net zoals het ego van jullie allemaal. Nu. Idioot gewoon. Zo idioot dat het alleen met diezelfde kracht weer tot een halt kan worden gedwongen. En met heel veel liefde. Snap je. En dat kost mij heel veel van mijn innerlijke kracht en mijn... Dat kan ik bijna niet dragen.'

Eva kijkt op. Is de storm overgewaaid?

'Kijk me niet aan!' schreeuwt Herma haar onmiddellijk toe. Eva buigt haar hoofd en kijkt naar de grond. Opnieuw.

Stilte.

'Dit doet me zo'n verdriet en zo'n pijn. Maar ik ga gewoon verder,' zegt Herma. Ze hijgt en probeert te glimlachen. 'Dus. Als je de redenen van een ziekte niet begrijpt, dan kom je nooit tot genezing, toch? Zeg maar. Ik bedoel. Dan kun je alleen symptomen aanpakken, oppervlakkig. Pleister erop en maar het beste hopen. Maar echt genezen zul je nooit. En nu. Wat is de kern van het probleem van een mens? Dat hij zijn bewustzijn niet onder controle heeft. Dat hij zich laat opsorpen door zijn gedachten.'

Herma kijkt naar Eva. Gebogen Eva.

'Wat moet je dus doen? Controle krijgen, tot aan de oorsprong. Alle verschillende soorten gedachten, emoties, enzovoort leren herkennen, achterhalen en pakken. Ik zit hier maar te praten, te praten, te praten, en het zijn maar woorden. Is het nu belangrijk om dit te weten? Ja, het is belangrijk om het te weten. Er zijn mensen die over directe, pure kennis en kracht beschikken, maar die aan zichzelf twijfelen, omdat overal om hen heen andere mensen zeggen: Je moet naar school gaan. Je moet een diploma hebben. Anders weet je niets. Of je moet wat aan je gezondheid doen. Anders... Nee! Iemand met directe kennis en kracht hoeft helemaal niet naar school te gaan, want hij weet het al. Directe kennis, directe kracht, *mind you*. Misschien nog niet alles, maar in elk geval een heel groot stuk. En om direct inzicht in iemand naar boven te halen hoef je maar één ding te vragen en dat is wat vind jij ervan? Het onmiddellijke antwoord op die vraag, dat vind ik het mooiste van een mens.'

Stilte.

'Dus. Dit laat zien dat je mensen vanaf nu op een speciale manier moet bekijken. Het kan zijn dat zij bepaalde talenten hebben, en die moet je herkennen en die moet je niet aantasten. Integendeel, dat potentieel moet ontwikkeld worden. Ik vertaal het altijd als talent, aangeboren talent. Hebben jullie een aangeboren talent? Niemand?'

Stilte.

'Wat een ramp.'

Herma zucht.

'Het kan gebeuren dat je door een ontwikkeling in je leven plotseling een talent ontdekt. In jezelf. Dat je iets doet of iets leert, en dat er iets opengaat. En

hup! Daar is het! Deze scholing helpt je dan om te zeggen: Oh, maar dat is leuk! Dat moet ik respecteren. Niet betwisten. Als ik dit losgemaakt heb in mijzelf, dan kan ik de rest in mij misschien ook naar boven laten komen. Misschien zijn er nog wel meer van die talenten in mij opgesloten. De kunst is om te groeien in de richting die je talenten en je bezieling tot hun recht doen komen. Zodat je vanzelfsprekend wordt. Zodat je moeiteloos gaat stralen en in je kracht staat. Dus.'

Stilte. De spanning vloeit geleidelijk uit de groep weg. De deelnemers verzitten hier en daar op hun kussentje naar een gemakkelijker houding. De ademhaling van de groep wordt rustig. Eva zit met gebogen hoofd naar de grond te kijken.

'Er zijn mensen, die hun godganse leven niets anders doen dan refereren naar de wijsheid van anderen. Die hebben dus niets van zichzelf. Die zeggen: Ja, maar die heeft dat gezegd, dus ik doe het zo. En daar staat het zo, dus. En als ik alles bij elkaar neem van die en die en die, dan is dat mijn waarheid. Ken je dat soort mensen? Ik noem ze dombo's met een brevet. Moet je hun boeken lezen. Onder aan de pagina's staat het vol met al die voetnoten. Gebruik je die soms? Voetnoten?'

Gelach.

'En achteraan in die boeken staan de literatuuropgaven. Dan vraag je je af. Wat heeft hij eigenlijk van zichzelf? Het is veel interessanter om gevolgtrekking te gebruiken. Proberen een slim verband te vinden en vernieuwend bezig te zijn, een nieuwe combinatie. En dat naar voren brengen. Dat is een nieuwe gedachtestroom. Vanuit innerlijke kracht. Snappen jullie het een beetje of niet? Nee?'

Herma zucht.

'Er zijn onderzoeken gedaan naar het IQ. Hebben jullie dat niet gelezen in de krant? Bij werknemers, bij managers, bij directeuren, noem maar op. Managers hebben gemiddeld een IQ van 105. Managers. En naarmate je hoger klimt, daalt het IQ.'

Gelach.

'En het hoogste IQ vind je bij mensen die zelfstandige arbeid doen. Die hun eigen boontjes moeten doppen. Zeg maar. Bouwvakkers enzo. Maar hoe hoger je komt, hoe verwaander ze worden. Engels onderzoek. Dan begint het ego te werken en gaan je capaciteiten achteruit. Mensen die helemaal niet zo'n groot idee hebben van zichzelf. Die zijn scherp. Want die moeten heel erg opletten op

van alles en nog wat. Zij lopen risico's en zij zijn scherp. Op gevoel dus. Niet op verstand.'

Stilte.

'Luister. Juiste kennis – inzicht! – komt pas in twee verschillende lagen. Oppervlakkig: de waarneming. Dieper: je bezinnen op de waarneming. Diepst: inzicht, het directe inzicht, zonder ego. Drie lagen!'

Stilte.

'Voorbeeld. Een mooi meisje zit voor de spiegel. Ze kijkt steeds nauwkeuriger in die spiegel. En door dat kijken in die spiegel ziet ze steeds meer kleine foutjes. Op een gegeven moment ziet ze alleen nog maar die kleine foutjes. Terwijl alle mensen zeggen goh wat ben jij een mooi meisje. Mooi haar, mooie ogen. Vind je jezelf niet mooi? En wat antwoordt ze? Nou nee, ik vind mezelf niet mooi. Waarom is dat? Omdat ze in de spiegel steeds die kleine foutjes ziet. Toch? Ach, natuurlijk jullie kunnen dat niet weten. Jullie zijn foieilelijk.'

Gelach.

'Nog een voorbeeld. Wanneer weet je dat je de juiste partner hebt? Na een jaar of tien. Want in elke mens is er nog zoveel slechts. Dat heet dan de persoonlijkheid. Het ego'tje dat opspeelt en zo. En dan krijg je conflicten van ego'tjes. Maar als je daar overheen kunt stappen. Als je er een abstractie van kunt maken. Prioriteiten kunt zetten op datgene wat echt belangrijk is. Met het gevoel in je hart. Dan zul je plotseling merken dat je over je eigen ego heen kunt springen. Ook al heb je ruzie gehad met dat mens of die vent. Dat je toch denkt: Het is mijn partner. Voelt! En dan is er plotseling vrede. Ploing! Tenzij je dat niet voelt natuurlijk. Dan moet je allebei kiezen voor je eigen weg. In het nu. Snappen jullie?'

Gelach. *Ploing!*

'Tegelijkertijd moet je altijd respect hebben voor je leraren. Want die doen dienst als je ouders. En van je ouders moet je afscheid nemen. Zij zijn immers verantwoordelijk voor jouw ego-kant. Net zoals veel van je vrienden. Je oude vrienden. Het ergste wat je kan overkomen is dat jouw leraar je afwijst en zegt ik wil jou niet meer. Want dan treedt er een breuk op, in de energetische navelstrengvoeding die je van haar krijgt. Dan is er geen voeding meer. Dan kom je terecht in een situatie van een tekort aan voeding. En dat is dus heel erg. Dus, breek met je ouders en met je vrienden – zij zijn heel vaak de oorzaak van jouw problemen – maar breek nooit met je leraar. Als je zegt, nee het is wel goed zo,

dan vervreemd je van de werkelijkheid. En dan is je ontwikkeling vanaf dat moment gestopt. Je krijgt geen voeding meer. Dat is je ondergang.'

Stilte.

'Het enige wat je verder kunt doen, is zeggen ja, maar wacht even. Dat moet ik allemaal helemaal zelf uitzoeken. Je kunt het me wel allemaal vertellen en het klinkt allemaal vrij logisch, maar toch. Okee, daarom gaan we nu oefenen. Dan merk je op een gegeven moment dat wat ik je vertel inderdaad nog waar is ook. Want je moet het eerst zelf ervaren. Vertrouw alleen je eigen ervaring. Dan pas kun je begrijpen waarom. Dan pas kun je naar je medemens toestappen en dat doorgeven. Want als het voor jou werkt, dan werkt het ook voor de anderen. Nietwaar? Het is een van de mooiste dingen die je kunt hebben. Dan ben je verkocht. Vanaf dat moment is er geen weg terug. Dat is zo lekker. Ik heb hier leerlingen die na twaalf jaar terugkomen en zeggen ik kan het niet uit mijn hoofd en uit mijn lijf zetten. Ik heb het hier bij jou, Herma, meegemaakt, en ik moet er meer van hebben. Vanaf dat moment merk je. Hee, nu weet ik wat het leven waard is. Waarom het leven waard is om geleefd te worden. Dat gevoel. Het is in ieder geval veel leuker dan te focussen op de dingen van alledag, je zogenaamde vrienden, je eigen ego. Mensen zijn daar constant mee bezig. Ze snappen niet dat de oorzaak van al die ellende gewoon in hun zelf zit.'

Herma gaat verzitten en kijkt de groep rond.

'Goed. Meditatie nu.' *Ohm!* 'Opdracht: adem in en adem uit. En concentreer je op de kracht van je ego. Zonder dat je ermee in gevecht gaat. Een half uur lang. Tot.'

Herma staat op en strompelt naar de deur.

Anita kijkt naar de anderen. De andere cursisten strekken hun rug, vouwen hun benen en sluiten hun ogen. Eva kijkt op en volgt hun voorbeeld.

8

Jack schrikt wakker van de bel. Discovery. Een aflevering over de ontwikkeling van het westerse denken. Jack loopt naar de intercom. Het is Evert.

'Je moet niet schrikken, Jack, maar Bonny en ik hebben er gisteren even kort over gesproken. Want wat er gebeurde, dat kan niet. We moeten daar nu wel met

elkaar over spreken, want het was voor ons allemaal spanningsvol en naar. Ook voor Bonny.' Evert zit aan de keukentafel in de flat van Jack. Zijn handen gevouwen op de krant die voor hem ligt.

'En, begrijp me goed, het gaat niet om een incidenteel akkefietje. Als dat zo was, ga je inderdaad niet zo maar moeilijk doen en een oude zakelijke of vriendschappelijke relatie op scherp zetten. Wat er de afgelopen dagen gebeurde, maakte eigenlijk duidelijk dat er diepere zaken zijn die we al langere tijd onbesproken hebben gelaten. Achterstallig onderhoud van beide kanten, dus. Ontstaan uit de vrees dat bespreekbaar maken niet goed kan of niet werkt. Maar ook de vrees dat je mensen niet kunt dwingen tot een bepaalde overtuiging.'

Jack knikt, maar zoekt ondertussen zijn geheugen af. Wat is er gebeurd? Was het dat oesterfeestje? Het werk?

Evert gaat door: 'Onze vrees bleek wel degelijk ergens op gebaseerd. Namelijk een fundamenteel verschillende manier van kijken en in het leven staan. Zo fundamenteel dat het nodig is om elkaar diepgaand en eerlijk te ontmoeten, en te gaan voor de goede zaak, recht door zee. Ik kan zeggen dat ik alles wil doen, met alles wat ik in huis heb, en mijn hele hebben en houwen, voor vriendschap en vertrouwen. Ik voel me daar waardig over, want ik vind het spannend om dit zo te doen, maar ik kan ook niet meer anders dan het zo doen. En vervolgens voel ik me er ook verdrietig over, omdat ik zie dat onze inspanningen niet leiden tot wat ik hoopte. En het maakt ook iets duidelijk waar ik eigenlijk al bang voor was. Namelijk dat jij niet aan onze kant staat.'

Jack knikt, nogmaals. Zijn gedachten tolleren.

'Ik heb besloten om jou daarom met verlof te sturen, voor twee weken. Dan kun je goed nadenken over waar je nu werkelijk staat. En dat is niet alleen omdat je onze Anita en Boer probeert af te houden van hun bestemming, met zogenaamde wetenschappelijke artikelen van het net, over destructieve groepen enzo. Nee, het is ook omdat jij afdrijft en – nog – niet openstaat voor wat er in ons bedrijf voor een cultuur heerst. Daardoor sta je heel slecht in je eigen kracht, terwijl wij allemaal grote stappen zetten om ons persoonlijk functioneren te verbeteren. Je blijft te veel achter, Jack.'

Nu begint het Jack te dagen. Hij doorzoekt zijn geheugen. Wat zei dat artikel ook al weer? Een typisch geval van de werping door superieuren in de arbeidsrelatie, waarbij de ondergeschikte zich gedwongen voelt deel te nemen aan opleidingsgroepen op straffe van demotie of ontslag. En even verder: Conflicten die ontstaan binnen het eigen team. Wanneer de werping niet slaagt,

leidt dat tot vrijwel onverzoenlijke standpunten en lastige verhoudingen tussen werver en de beoogde kandidaat.

'Maar Evert, twee weken schorsing? Dat is toch niets voor jou? Omdat ik kritisch sta tegenover Kwekkeboom & Partner, jullie therapiegroep? Hoor je wel wat je zegt?'

Stilte. Evert bidt met zijn handen, de vingertoppen tegen zijn neus, de wijsvingers sluiten zijn lippen af. Hij kijkt naar het plafond, hij lijkt op zoek naar een antwoord.

Evert zegt: 'Is dan nu de vriendschap met jou ineens afgelopen? Ik weet niet hoe zoiets gaat. Ik zie wel dat het gebied dat we delen erg veel kleiner is geworden en dat het ook al eerder veel kleiner was dan ik dacht of hoopte. Ik voel me open naar jou. Ik heb ook niet het idee dat er ruzie is of iets van die orde. Ik wil met iedereen over alles praten. En dat heb ik ook al echt heel veel gedaan. Ik heb ook gezien dat dit praten niet tot iets goeds leidt, en daarom ben ik nu stil en zie ik de volgende stap niet.'

Stilte.

'Het zijn dus ook geen onhandigheden die er spelen, beste Jack. Want als dat zo was, was er vast geen probleem. Het zijn in mijn ogen verschillen die te groot en te pijnlijk zijn om overheen te stappen. Dat zou een vorm zijn van over mezelf, over onszelf heen stappen.'

'Ik begrijp je nog niet zo goed, Evert. Er gebeuren toch heel gekke dingen in jullie scholingsgroep.' *Niet therapiegroep zeggen.* 'Weet je, Evert, Boer vertelde me over zijn verjaardag vorig jaar, waar ik pas heel laat binnenkwam. Op die boerderij die hij daarvoor had gehuurd. Met die slideshow die zijn broer had samengesteld. Jonge Boer, langharige Boer, stoute Boer, Boer in het zwembad, Boer op het gazon, Boer op de trekker. Boer vertelde dat jouw leraar binnenkwam met veel geraas. Waar de hapjes voor haar waren. Zonder glucose, koolhydraten, of zemelen. Niet dus. Binnen een kwartier was zij weer weg. Hoge poten. Briesen. Haar man erachteraan. En dat Boer, tijdens de slideshow nog, die hapjes tevoorschijn haalde, maar dat ze toen al weg was. Iedereen stil. Dat was best wel heel erg pijnlijk, voor Boer. Een domper, zeg maar.'

Stilte.

'En weet je wat Boer zei? "Dat was het erge niet, mijn leraar kan van tijd tot tijd best irritant doen. Best heel erg. Zeg maar. Dat weten we allemaal en dat accepteren we allemaal. Omdat we er zoveel voor terugkrijgen. Het erge is dat ze

er niet bij kon zijn, dat ze niet kon blijven, door mijn onoplettendheid. Ik had het kunnen voorkomen." Dat zei Boer.' *Laat mij uw zonden dragen.*

Stilte. Tijdens de hele preek kijkt Evert Jack met een smalle glimlach aan. Hij zucht: 'Ik bedoel dat ego van jou, Jack. Is dat nou nodig? Die houding. Er zit totaal geen toenadering in, alleen maar verwijt. Slagveld, Eerste Wereldoorlog, loopgraven, mosterdgas enzo. Natuurlijk zijn er dingen die uit elkaar gaan lopen. Natuurlijk gaat ieder zijn eigen weg. Maar denk aan het resultaat, Jack. Is dat wat je wilt? Dat jouw ego wint? En dat het daarna precies zo loopt als jij denkt dat het moet lopen? Lekker hoor. Volgens mij moet je echt een keertje met Herma bellen voor een afspraak. Om haar eens een keer eerlijk en diepgaand te ontmoeten. Ik heb je het telefoonnummer toch gegeven? Zou je echt heel veel verder helpen. Om over jezelf heen te stappen, zeg maar.'

'Misschien heb je gelijk, Evert. Dat ik zaken te veel opblaas en dat mijn ego te groot is...'

'Precies,' zegt Evert. 'Dat ego van jou. Altijd maar gelijk willen hebben. Doordrammen. Doordenken. Dat leidt nergens toe. Probeer het ook eens van onze kant te bekijken. Echt de moeite waard hoor. Enfin, over twee weken spreken we elkaar weer, Jack.'

Evert staat op van de keukentafel en verlaat de flat van Jack.

Gelderse Worst

Personen

Geurt: een van de jongens, rijdt Kreidler Florett, Ferguson en NSU

Geurts moeder: rijdt Ferguson en zet de mondelinge traditie voort

Broer: vier jaar, jongste broer van Geurt, rijdt mini-brommer

Dirk: een van de jongens, rijdt Kreidler TM, is zendamateer, speelt bas

Boy: jongen van de grote stad, rijdt Zündapp en brengt het oosten naar het oosten

Hendrik: de zwijgende knecht die niet veel zegt

Klaar: een van de meiden

Greet: een van de meiden

Flupsen: de agent

Bill: de kunstenaar

Greta, Berta, Ida en de anderen: het melkvee

Nachtclub en de Sneeuwstorm: de band

Kick: de uitbater

De Chinees

De Afhaalchinees

Ingrid en Henk

Geert

1

De moeder van Geurt ziet iedereen. Vanaf het erf. Vanachter het raam als het regent. Dan weet ze wat ze aan iedereen heeft. Ze ziet Geurt ook. En dan zegt ze niks.

Ze hebben altijd een krat halve liters achterop. Je weet nooit. Brommer rijden en drinken. Mengsmering noemt Geurt dat.

Geurt kijkt nooit tv. Die hebben ze niet bij hem thuis. Wel een buizenradio, met een groen oog. Daar kan hij lang naar kijken. Daar moet je hem niet bij storen.

2

Op zondag kijkt Geurt buizenradio. Dan zit hij zit op een krat beugels. Met een metworst en een bonk kaas. Om elf uur 's avonds is alles op.

Geurt kijkt ochtendgymnastiek als het even kan. Op de buizenradio. En de waterstanden. Daarbij lopen de tranen over zijn wangen.

Dan stapt hij op zijn Kreidler Florett. Voor een rondje scheuren. Om zijn kop leeg te maken, zegt hij.

3

Geurt heeft een lange leren bromfietsjas. En geen beenschermen op de Kreidler. Beenschermen is voor oudjes. Vol gas naar Delden.

Onderweg nemen we een pommes bij de Waarbeek. Zo noemt Geurt dat. Als ik meerijd, kijk ik naar de bakken friet die hij leegschrokt.

Na een paar bakken friet, of een half krat beugels heeft Geurt altijd zijn moment. Dan kijkt hij voor zich uit. Tot hij frikadellen met mayonaise krijgt.

4

Als Geurt een kwade avond heeft, trapt hij de Mobylettes bij de dancing om. Haardroertjes, zegt hij. En daarna is het rossen met de jongens uit de stad.

De ochtend erna vraagt Geurt om Hansaplast en uierzalf. Voor zijn knokkels. Hij hoeft geen aspirientje. Wel water.

Geurt kan ook heel lief zijn. Voor jonge geiten, en biggen. Dan zit hij uren te staren. Met het jonge spul vast in zijn armen. Of ze het willen of niet.

5

Geurt vertelt niet graag over zijn moeder. Hij vertelt nooit wat. Over niks. Maar over zijn moeder al helemaal niet. Zwijgen, dat kan Geurt als geen ander.

Dirk daarentegen, die praat maar door. Het houdt niet op. Over dat hij naar de grote stad gaat. Om te werken. Maar dat komt er nooit van.

Geurt kijkt altijd naar de grond als Dirk doorzeurt over de grote stad. Hij vindt het stiekem wel leuk denk ik.

6

Dirk gaat wel eens naar de grote stad. Op zijn Kreidler TM. Loeihard. Daarom is hij altijd zo snel weer terug. Dat zegt hij tenminste.

En de meiden maar kijken, naar Geurt en Dirk. Geurt en Dirk hebben dat niet eens in de gaten. Ik wel. Maar ik weet dan nog van niks.

Dirk voert je brommer op. Als je dat wilt. Voor een tientje. Brullen en loeihard rijden. Hij zuipt wel meer mengsmering. Draaikolk in de tank, zegt Dirk.

7

Boy rijdt op een Zündapp. Dat is een heel ander verhaal. Hij komt uit de grote stad. Toch ook op mengsmering.

Zündapp, dat is een heel ander verhaal dan Kreidler. Zegt Boy. Geurt kijkt de andere kant op, en Dirk ook.

Wij draaien Deep Purple en Hendrix enzo. Boy draait jazz. Hij komt uit de grote stad nietwaar?

8

Geurt blijft die avond tot het einde hangen. Hij loopt als laatste naar zijn Kreidler, met een beugel in zijn hand. Aantrappen en wroemm weg.

Dirk moet ik zoeken. Hij ligt te slapen in de schuur. Naast de geiten. Een paar schoppen en hij is wakker. Dat neemt hij mij niet kwalijk.

Boy, die kunnen we niet vinden. Hij is zeker met de meiden aan de haal. Grotestadsjongen.

9

En dan scheuren we samen door de nacht. Op huis aan. Mengsmering in de tank. Halve liters op de pakkendrager.

Dirk slaapt die nacht diep. De koeien zijn onrustig. Door het fluitende gesnurk van Dirk. En Boy slaapt als een prins. Denk ik.

Tegen de ochtend staat Geurt bij ons aan de deur. Met zijn hondenogen en een lasapparaat in zijn handen. Zijn moeder roept in de verte.

10

Als hij 's ochtends vroeg met je afsprekt om te gaan vissen, dan staat hij er ook. Met leefnet, maden, oliejas en beugels. Op Geurt kun je bouwen.

Zo vroeg in de ochtend is er nog geen brommer te horen. Een enkele koe. En het verre brullen van een BSA.

Boy komt om zeven uur aankakken. Met: ik ben er toch. En hij heeft geeneens vistuig mee. Typisch een jongen van de grote stad.

11

Geurt rijdt na het vissen slingerend terug. Met een verbrande kop en een paar kilo witvis achter op de Kreidler. Wij krijgen allemaal een visje.

Geurt zegt niet veel. Hij grijpt in zijn mand en laat een baars of een blei glippen. Na zoveel zon en beugels heeft zelfs Geurt 'm hangen.

Boy vangt niks. Hij durft geen maden aan te pakken. En ook geen vis. Hij heeft wel veel praatjes, over die joekels. En ook hij slingert op de terugweg, met zijn Zündapp.

12

Dirk vist niet. Radio's bouwen en versterkers en zenders, dat mag hij graag doen. In de schuur. Met buizen, trafo's, elco's en potjes. En maar solderen.

Bij hem thuis staat een spriet van dertig meter in de gaard, met 200 meter AM-antenne. Als Dirk zijn zender aandoet, slaan de peertjes thuis even af. En je hoort zoemmm.

Polka's draaien, en rapportjes vragen, dat doet Dirk. En rapportjes krijgt hij ook nog. Tot uit Afrika aan toe. En ik luister mee op de AM.

13

Geurt is van de snelweg gehaald. Door de politie. Met vier keer te veel in zijn bloed dan normaal. Weet de politie veel wat normaal is, bij Geurt.

Met de Kreidlers scheuren Geurt en Dirk over de vluchtstrook. Mee oprijden met de luxe wagens. En dan stoer opzij kijken. Echt iets voor Geurt en Dirk.

En iedereen maar klagen over de prijs van mengsmering en huisbrandolie. Geurt niet. Hij tankt altijd voor 'n tientje.

14

Rijst, dat eten we wel eens. Maar dan als toetje. Met suiker en rozijnen. Boy die komt met taugen en sateh aanzetten.

Boy leert ons ook sambal kennen, en hoe dat is bij bier.

Daar kun je twee keer van genieten, zegt Boy. Zo scherp is het. Geurt vindt het niks. Grotestadseten, zegt hij.

15

We leren Boy langzaamaan kennen. Nasi rames, goreng, sateh babie en wat niet al.

Ook Geurt trekt bij. Bandoeng! Roept hij dan. En hij slaat Boy op zijn wangen. Indisch en Bintangs. Dat blijkt echt Geurt zijn ding.

Als Geurt eenmaal om is, slaat hij vaak door. Nu doet hij overal sambal op. Zelfs op zijn tandenborstel. Maar hij loopt er niet mee te koop.

16

Ergens mee te koop lopen, dat heeft Geurt niet nodig. Gewoon aanpakken, doorzetten en afwerken. Stilaan. Dat is Geurt. Dirk heeft dat minder.

Je zou niet zeggen dat Dirk in de stad werkt. Nou werkt Dirk niet in de stad. Maar je zou het ook niet zeggen. Hoe graag hij dat ook wil.

Dirk is eigenlijk meer een zendamateur. Dat zou je dan weer wel zeggen. Dat ie zendamateur is. Dat past helemaal bij hem. Veel praatjes enzo.

17

En maar rapportjes vragen. Tot diep in de nacht. Kom d'r maar in, zegt Dirk steeds. En dan weer een polka draaien. Als een echte zendamateur.

Wij kunnen een berg sloophout laten blaffen. Dat hebben we van Dirk. Een jerrycan diesel erover. Lucifer erbij. Woeff! Dat blijft uren branden.

Carbidschieten doen we het hele jaar. Het spul met water in de melkbus. Dan op het deksel zitten. Dan kom je best ver. Luchtvaart noemt Dirk dat.

18

Geurt heeft een giertank omgebouwd tot carbidkanon. Dagen lassen. Komt gisteren de luchtmachtbasis klagen bij zijn moeder.

Die Northrops van de luchtmachtbasis kunnen ook flink knallen. Als ze door het geluid gaan. Dat zegt zijn moeder.

Geurt houdt helemaal niet van vliegen. Toch gaat hij vaak naar de luchtmachtbasis om uren lang Northrops te kijken.

19

Elke woensdag gaan de jongens raggen met de band. Oefenen noemen ze dat. Dat is wel nodig, volgens Boy. Veel oefenen, dat zegt Boy dan.

De buizenversterkers die bouwt Dirk zelf. Dat kun je goed horen. Zoemen, brommen en fluiten. Zo krijg je een nieuw soort muziek. Vindt hij.

Geurt kent de gitarist van een beroemde band. Die heeft zelfs in het Westen opgetreden. Zeggen ze. Maar die gitarist loopt er niet mee te koop.

20

Die mondharmonica, dat is nog een heel apart verhaal. Ampart, zegt de moeder van Geurt. Daar moest nog een KNO-arts en een plastisch chirurg bij komen.

Nachtclub en de Sneeuwstorm, zo heet de band. Het wordt nooit wat. Maar dat ligt niet aan de naam. Zegt Boy.

Greet, Klaar en de andere meiden vinden het allemaal heel interessant. Fans zijn het niet. En al helemaal geen groepies. Maar toch.

21

Elke avond snacken. Metworst, eieren, leverworst, raapstelen. Met veel halve liters. Ze hebben geen tv. Geurt, Dirk, Boy. Je moet iets.

Dan komt Boy met bapao en lumpurs aanzetten. Daar storen ze zich niet aan, Geurt, Dirk en de meiden. Ze zijn best open.

We eten alles wat los en vast zit, na tien uur 's avonds. Uit binnenland en daarbuiten. Van kokkie, noemt Boy dat.

22

In de keet van Kick zegt Geurt: Voor mij geen bier meer, barman. Ik heb genoeg gehad. Doe mij maar iets sterkers.

Geurt kan heel goed betekenisvol kijken. Uit het raam, naar de horizon, zijn zwarte nagels. Wat de betekenis is, weet ik niet.

En dan naar huis met de luxe wagen. Even in de benzine roeren. Zegt Boy, als hij doorschakelt van twee naar drie met de versnellingspook.

23

Dirk kan oude eieren herkennen. Hij schudt ze, naast zijn oor. Hij gooit ze dan weg, of niet. Wat hij hoort, weten we niet.

Boy kan heel goed eieren koken. Voor een jongen uit de grote stad dan. Zonder klok.

Bouillon getrokken van schapenhoeven. Dat is Dirks lievelingseten. Zonder dille, zonder oregano, met veel zout.

24

Dan roept Geurts moeder over het erf: Haal Geurt even binnen voor het eten. Hij zit zeker weer met dode schapen te praten, bij de kapschuur.

Dirk neemt altijd een boterham, zonder Franse stinkkaas, zonder hesp uit de Ardennen. Als tussendoortje, of net voor het eten.

Stoet. Zonder iets, maar met tevredenheid. Dat mag Dirk graag eten. Als hij er een mok bouillon bij krijgt helemaal.

25

Geurt heeft weer zo'n dag. Hij blijft maar betekenisvol kijken. Je ziet soms een traan op zijn wang. En dan gaat hij weer schapen opjagen. Als afleiding.

Of hij gaat lassen. In de kapschuur. Gevoelig werk. Met veel expressie. Maar wel precies.

Best wel kunstig, ook. Dat zegt Boy van dat laswerk. Geurt is best gevoelig. Dat zie je. Als je goed kijkt.

26

Aan het einde van de bingoavond gaat hij met de bevroren kalkoen en de messenset op huis aan. Die heeft toch niemand gewonnen, zegt Geurt.

Kick vindt het allang best. Dan loopt de bingo een keer af zonder matten. Geurt blij, alle mensen blij.

Vannacht gaan ze weer slapende koeien omduwen. Het leidt af. Elke keer de dreun en die hoest van de koe als ze op haar zij valt.

27

De hond uitlaten, dat doet Dirk nooit. Nu heeft Dirk geen hond. Maar hij laat hem ook nooit uit. Bij Geurt is dat weer heel anders.

Koeien melken, dat doet Boy niet. Uit principe. Nou hebben ze bij Boy geen koeien. Maar om ze nu te gaan melken. Nee.

Hendrik slacht de kippen. Voor de maaltijd. Met de bijl. Dan lopen ze fladderend en sproeiend de beek in.

28

Geurt heeft 'n heel speciale band met de beesten.

Geurt rammelt met het voerblik en ze komen door de mist naar hem toe. Schommelend, loeiend. Greta, Berta, Ida en alle anderen.

Ze kunnen beter je lasapparaat afpikken dan andersom. Dat zegt Geurt altijd als hij tevreden is.

29

Geurts moeder, die kan het verkeer op de snelweg stopzetten met een handgebaar. Dan steekt ze over, met haar hand omhoog. De auto's gaan gierend op de rem.

De boemel naar Delden stopt ook voor haar. Dan loopt ze doodleuk het spoor op. Het is per slot haar land. Ruilverkaveling of niet.

Geurts moeder drinkt alleen maar advocaat. Uit de fles. En apfelkorn. En natuurlijk bier. Halve liters. Geurt heeft het niet van een vreemde.

30

Bij Geurts moeder heten alle meiden Trien, behalve Gerda. Die heet Annie. Bij de jongens is dat heel anders. Die heten Hendrik.

Even de sik verzetten. Zegt de moeder van Geurt altijd als ze naar het gemak gaat, helemaal achter op het erf. Daar blijft ze vaak uren. Lezen, lezen.

Later werd het een zaag, en niet dat lasapparaat dat je beter kan afpikken dan andersom. Geurt is best langzaam in die dingen.

31

Het kan minder. Dat zegt de moeder van Geurt soms. Ik weet dan dat het niet beter kan en schenk haar nog een glaasje advocaat bij.

Hendrik komt na dertig jaar met een nieuwe fiets aanzetten. Iedereen eromheen. Mooie fiets zeggen we. Dat pikt hij niet. Dat gezeur over zijn fiets.

Hendrik praat niet zoveel. "Heu". Dat zeggen we als we hem tegenkomen. Dan zegt hij "heu" terug. En hij spuugt op de grond.

32

Hendrik is een aparte. Zo zeggen ze dat. Er is altijd werk voor hem, op het erf. En een bord aardappels met wat erbij.

Geurt houdt veel van Willie Nelson. Op zijn hele eigen, eigenaardige manier. Niet zoals de meesten Willie Nelson mogen.

Boy kan uren praten over China. Daar is hij nooit geweest. Dat is er nooit van gekomen. Zijn oom Albert wel. Die komt er regelmatig. Zegt Boy.

33

Chinees. Dat is volgens Boy heel gemakkelijk. Gewoon een kwestie van langzaam praten. Dan verstaan ze je wel.

Nu komen de Chinezen naar ons dorp. Met een restaurant. Ze verstaan ons echt niet. Hoe langzaam we ook praten.

Boy heeft goed contact met de Chinezen. Dat komt door die sambal en die lumpurs enzo. Dat is wat anders dan schapenhoevensoep.

34

Wat je verdient geef je aan moeder.

Ingrid dat is een aparte. Vindt Geurt. Henk ook. Hij vindt Geurt ook een aparte. Een apart stel zegt Geurt vaak. Hij is niet de enige.

Ze kunnen heel ontevreden kijken. Die twee. Sikkeneurig noemt Geurt dat. Dat vind ik ook. Ze zijn volgens ons ook een ontevreden stel.

35

Ze lopen met iedereen mee die ook alleen maar kan zeuren. Met Geert bijvoorbeeld. Zij erachteraan. Als stel.

Twee duivels op een kussen daar slaapt geen Jezus tussen. Zegt Geurts moeder als ze Henk en Ingrid ziet lopen.

Kanjers. Dat woord kennen we niet. Tot Boy ermee komt aanzetten. Kanjers. Zegt Boy dan. Grote stad, nietwaar?

36

Hij heeft in de balenpakker gegrepen. Om de Engelse sleutel te pakken. Dirk is zijn vingertop kwijt. Toch repeteert hij door met drie vingers op de fretten.

Het optreden zit eraan te komen. We moeten door. Met of zonder wijsvinger. Voor Dirk is er alleen de band. Het klinkt zelfs beter zo zonder vingertop.

Doorpakken. Een woord een woord. Bas spelen zonder wijsvinger. Wie doet ons wat. Wij kunnen het aan. En Dirk helemaal.

37

Geurts moeder komt het verband van Dirk verwisselen. Ze wast het uit met Biotex. Liefdevol maar zuinig. Dat weten we allemaal.

Hup jong. Zegt ze tegen Dirk terwijl ze de wond schoonmaakt met een boender. Nou weer speulen met de bas. De vinger groeit niet meer aan.

Henk en Ingrid houden niet van de Chinees. Wat komen ze hier doen brommen ze. Hun vriend Geert houdt ook niet van Chinees.

38

Wij houden wel van de Chinees. Dat hebben we van Boy. Het zijn aardige mensen. Vooral de Afhaalchinees mogen we graag.

De Provincie? Opheffen! Roept Geert opeens. Ik blijf hier gewoon wonen, zegt Geurt. De grote stad is niks voor mij.

En Dirk speelt, speelt. Het verband wordt rood. Zijn kop ook. De muziek klinkt er niet minder om. Geurts moeder is trots. Het is haar verband.

39

Drie bier voor de hooibalenpakkerij. Dat heeft Dirk daarna nog heel vaak moeten anhoren. Dan glimlacht hij. Ondertussen staat hij te bassen als de beste.

Eigenlijk zijn we allemaal zoals Dirk. Strak doorpakken en niet zeuren. Behalve Henk en Ingrid dan. En hun Geertje natuurlijk.

Wat het is met Henk en Ingrid. We kunnen er de vinger niet opleggen. Alsof ze van heel ver weg komen. Hun vriend Geert ook.

40

Dat zeuren van Henk en Ingrid wordt steeds erger. En maar nuilen. Geert nog het ergst. Niets is goed. Wij kijken elkaar aan, niet reageren.

Kanniet ligt op het kerkhof. En wilniet ligt ernaast. Dat zegt Geurts moeder altijd. Als kleine Geert weer aan het brommen is.

Geert is altijd een klein ventje gebleven. Hij komt bij ons tot de heup. En maar omhoog kijken met dat blonde koppie.

41

Ach, zegt iedereen als ze kleine Geert zien. Zo'n schatje. Tot hij begint te praten. Dan is het voorgoed over. Behalve bij Henk en Ingrid dan.

En maar mopperen op de Chinezen die naar ons toekomen. Geertje, Henk en Ingrid. Vooral op de Afhaalchinees, die kan bij hen echt niets goed doen.

Als kleine Geert weer over de Chinees begint, pakken wij snel de brommers. 'n Stukje raggen op de Kreidlers. Naar Delden of waar dan ook heen.

42

Vis moet zwemmen zegt Geurt altijd.

Henk en Ingrid krijgen het niet cadeau. Zeggen ze zelf. Geurts moeder zwijgt dan en kijkt naar buiten. Dan denkt ze aan haar jonge jaren.

En dat allemaal van onze centen. Dat soort dingen zeggen Henk en Ingrid als ze eenmaal op dreef zijn.

43

Reizen. Dat doen we niet. Dat doe je niet. Behalve Boy.

Het blijkt nu dat vooral de Afhaalchinezen het heel moeilijk hebben in hun eigen land. Ze komen niet voor niks naar hier.

Ik mag ook niet met vlees knoeien. Zegt Geurts moeder als de kip op tafel staat te dampen. Dan gaat de kip terug in de pan, naar de kelder.

44

En op zondag gaat ze rond met de koektrommel bij de koffie. Koekje, nee he? Dat zegt ze dan. De trommel gaat zo weer in de kast.

Wandelen, dat doen we niet. Lopen, dat wel.

Lopen. In weer en wind. Je moet wel als de brommer stuk is en de fiets lek.

45

Er hangt altijd een schaduw over die zondagmiddagen als het regent. Dat zie je aan Geurt, en Dirk. Ze zeggen het niet. Maar je ziet het wel.

Barbecueën. Dat doen we hier niet. Ook niet als het niet regent. Dat kennen we nog geeneens. Barbecueën.

Vlees eten. Dat wel. Of het nou regent of niet. Geurt, Dirk, Boy en de meiden. Eerst met de Kreidler naar de slager.

46

Steengrillen. Doen we ook niet. Dat bestaat hier nog niet. Die combinatie.

Halma. Dat doen we wel. Of het nu regent of niet. Halma. Met de moeder van Geurt.

Henk en Ingrid die komen als eersten met de steengrill aanzetten. Gezellig, zeggen ze. En lekker. Wij kijken weg. Wij houden niet van steen.

47

En dan gaan ze met een gourmetstel aan de gang. Met kleine Geert erbij. Een brandlucht! Dat kunnen we thuis ruiken.

Geurt moet niks hebben van dat moderne spul om mee te koken. Braadpan, stoofpot en aardappelpan. Dat is genoeg. Dat heeft hij van zijn moeder.

De magnetron komt pas veel later. Best hendig. Zegt Geurt.

48

Boerenbedrog. Dat kennen we niet. Tot Geert ermee komt aanzetten. Meestal blijkt dat het niet om boeren gaat.

Boerenbedrog! roepen Henk en Ingrid. Ze moeten altijd ons hebben. Wie wordt er weer bedrogen? Ons boeren.

Mensen weten uit zichzelf niks meer, vandaag. Zegt Geurts moeder. Alles moet uit boeken komen vandaag. Voor haar is er maar één boek.

49

Het zal mij worst zijn. Dat zegt Geert vaak. Het zal ons worst zijn, zeggen Henk en Ingrid hem dan na.

In de grote stad wordt het alsmaar gekker. Waar gaat dat heen? Het moet niet gekker worden. Zegt Geert.

Een vriendelijk woord wordt gaarne gehoord. Rijmt Geurts moeder als Geert, Henk en Ingrid aan het mopperen zijn. Het helpt niets.

50

Van alles is weer waardeloos, zegt Dirk weleens. Dat heeft hij bij een dichter gelezen.

Niet dat Dirk somber is. Beschouwend, zo noemt hij het. Geert, Henk en Ingrid, die zijn pas somber. Zegt Dirk.

Als je kleine Geert ziet, met Henk en Ingrid, zou je niet zeggen dat hij een groot leider is. Dat is hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

51

Er zit vaak as in de lucht. Door de kolenbranderij. Dan zie je geen passagiersvliegtuigen vliegen.

De melkboer heeft een elektrische wagen. Wij rijden mee op met de Kreidler. Om te helpen. Voor een zakcentje. Scheuren door de nieuwbouw.

Dirk is bij de Ormet gaan werken. Hij is een technische jongen, nietwaar? Wij komen er voor de melkdoppenslingers. Voor feestjes in de schuur.

52

Herdenken, feestvieren? Om de Pruis? Dat is niks voor Geurts moeder. De jaarmarkt. Dat is meer haar moment. Al loopt ze er niet mee te koop.

Vliegen. Dat doen we niet. Dat doe je gewoon niet. We hebben er wel vaak last van. Vooral als Geurt lang niet in de tobbe is geweest.

En dan weer op de Ferguson. Gier uitrijden. In een grote fontein over het land. Daar is Geurt echt goed in.

53

Bij Geurt krijgen ze een Lamborghini. De lompenboer rijdt nu met de oude Ferguson door de bouw. Met kar. Loempee! Roept hij.

Nu zie je overal John Deere rijden. Gemaakt in de Pruis. Maar eigenlijk uit Amerika. Dat weet Boy.

Wij zien bij de jeugdherberg allemaal Amerikanen. Tenminste. Ze hebben truien aan met University erop. Wat blijkt? Ze spreken geeneens Amerikaans.

54

Dirk kan de dingen goed samenvatten. Kort. Dan denkt hij lang na. Maar dan komt er ook wat. Dan zegt hij bijvoorbeeld: is makkelijker dan je

Geurts moeder heeft het altijd over de donderslag bij Keulen. Opeens, als een donderslag bij Keulen. Zegt ze dan.

Jammer dat de olifant geen eieren legt. Dat zegt Boy als hij zijn uitsmijter op heeft. Met mes en vork in zijn knuisten staart hij naar zijn lege bord.

55

Op zaterdag help je vader.

Dat hij op zaterdag altijd de hele dag naar school moest. Niet alleen de zaterdagochtend. Zulke dingen zegt de vader van Dirk.

Je zou niet zeggen dat de vader van Dirk in het vreemdelingenlegioen heeft gezeten. Dat heeft hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

56

We zien een man op de fiets bier drinken. We kijken elkaar aan. Dat doe je toch niet? Op de Kreidler, dat wel. Of de Tomos, als het niet anders kan.

In Keulen kunnen ze donders veel bier drinken. Aan lange tafels. Voor de Vasten. In tenten. Het is wel verdund bier. Dat zegt Kick erbij.

En dan gooit Kick kroketten en bitterballen in het vet. Wij drinken onverdund bier. De Kreidler staat buiten, wij zitten binnen.

57

Er hoeft geen slot op. Niet op de brommer. Niet op de voordeur. Niet op de achterdeur. We houden elkaar in de gaten. Vooral Geurts moeder.

Totdat Greta's fiets wordt gestolen. Dat is iemand van buiten, zegt Geert. Henk en Ingrid knikken. Dan blijkt dat de fiets nog in de schuur staat.

Goed. Die fiets is niet gestolen. Maar het had iemand van buiten kunnen zijn. Toch? Zegt Geert. Wij kijken naar buiten. En gaan dan snel weer weg.

58

Als moeder de afwas doet dan help je haar.

Wat vader verdient, geeft hij aan moeder.

Vader rijdt. Moeder zit achterop. Met de boterhammen.

59

Als je een boodschap moet doen voor moeder. Dan ga je.

Geurts moeder doet alle boodschappen zelf. Met de Ferguson naar het winkelcentrum.

Het winkelcentrum is bij de nieuwbouw. Vier winkels op een rij. Wij gaan ernaartoe. Met de Kreidler. We kopen niks.

60

Een keer per jaar kopen we zeep. Voor moeder.

Ze krijgt ook een reisbenodigdheid cadeau. Die zet ze op de schoorsteenmantel. Om naar te kijken. Meer heeft ze niet nodig.

Het gemoed is tevreden. Dat zegt moeder aan het einde van zo'n dag. Wij zijn blij.

61

Al vader knort vader over huize weltevree, dan raakt moeder geïrriteerd. Wij weten van niks.

Bij Geurt thuis hebben ze alleen maar een moeder. En broers en zussen. En vee. En de Ferguson, natuurlijk.

Geert begint met fietsslotten. En met sloten op de buitendeur. Het gevaar komt van buiten. Henk en Ingrid knikken.

62

We voelen ons gelukszoekers. Totdat Geert over de ladingen gelukszoekers van buiten begint.

Dirk zet de leesbril van Geurts moeder op. Voor de grap. Daarna kijkt hij vreemd uit zijn ogen. Knipperen. Als een kip naar het onweer.

Dan maak je maar zin. Zegt moeder.

63

Broer. Dat is de jongste bij Geurt thuis. Vier jaar. Op een schattig klein brommertje. Daarmee ragt hij keihard over het zandpad. Zonder helmpje.

Broer kan nog niet echt praten. Brommen en grommen. Dat wel. En de postbode bijten. Wij lachen om Broer. Het mormel, zeggen we.

Broer houdt van muziek. Polka's vooral.

64

Later gaat Broer bij de motorcross. Jong geleerd niet verkeerd. Zegt Geurts moeder.

Het beste paard laat wel eens een steekje vallen. Zegt Geurts moeder als ze met de Ferguson van de weg in de sloot is geraakt.

Broer is vier jaar. De jongste bij Geurt thuis. Hij kruipt over het erf. Hij gromt als je alleen al naar zijn brommertje kijkt.

65

Broer bijt je ook in de broekspijpen als je te dicht bij zijn brommertje komt. Dat vinden we prachtig. Geurts moeder ook. Pittig jong. Zegt ze.

En dan weer knallen met zijn kleine brommer. Met tachtig over het zandpad. Die Broer. Wij lachen ons een deuk.

Jong spul, weet het vul. Zegt Geurts moeder als Broer haar uit haar klompen rijdt met zijn brommer. Ze kijkt hem na over het Veldbroekwegpad.

66

Geurt is fier op kleine Broer. Zo was hij ook. Ooit. Het zit in de familie. Raggen, scheuren en mengsmering.

Geurt maakt zich er altoos met een leien dakje van af, Broer is anders. Dat zegt Geurts moeder. Ik kijk de andere kant op.

Moeder is de baas.

67

Geeft niet jongs. Zegt moeder als Flupsen ons thuisbrengt. Jong geleerd, niet gedeerd. De klepel past op elk potje. Zo stelt ze ons gerust.

Flupsen. Van het gezag. Dat is een heel verhaal. Een heel ander verhaal. Daar lachen we om.

Maar met het dauwtrappen zie je Flupsen niet. Dan ligt hij op een oor. Of knijpt hij een oogje toe. Dat zien wij door de vingers. Behalve Geert.

68

Geurt staat vroeg op. Meteen op de Kreidler. Fietsers de sloot in trappen. Met gestrekt rechterbeen. Tegen hun zadel. Dauwtrappen. Eén dag in het jaar.

Moeder hoeft je niks te vertellen. Ze kijkt je alleen maar aan.

Je hoeft moeder niks te vertellen. Ze kijkt je alleen maar aan.

69

Even een raampje open. Dat zegt Geurts moeder altijd. Als Geurt aanschuift voor het eten.

Dauwtrappen is voor Geurt vroeg opstaan en fietsers uit de stad de sloot intrappen. Vanaf de Kreidler.

Dauwtrappen. Geert kan er ook wel om lachen. Die lui van buiten verdienen het. Henk en Ingrid grinniken.

70

Moeder leest op de dag van de heer. Het kleine huis op de prairie. Dat waren tijden. Zegt ze. Met de zakdoek bij de hand. Voor waterlanders.

Als moeder jarig is breng je haar thee.

Als Kick jarig is geeft hij een rondje. Het is zijn eigen uitgaansgelegenheid.

71

Als Hendrik jarig is zegt hij niks. Hendrik zegt nooit iets.

Geurt is nooit jarig. Daar doet hij niet aan. Gier uitrijden, daar gaat het om.

Soms hoor je dagen niets van Geurt. Dan komt hij ineens thuis. Doornat. Stinken. Niks zeggen. Moeder boent hem af, in de tobbe. Met boender en zeep.

72

Je kunt ruiken waar Geurt al die dagen heeft gezeten. Maar hij laat niks los. Hij kijkt uit het raam.

Hij heeft een afgeragde trui aan met letters. "The Mothers". Dat draagt Geurt nooit. Zeker geleend. We snappen er niks van. Geurt ook niet.

De volgende dag doet hij of er niets gebeurd is. Gier uitrijden op de Ferguson. Met een norske blik. Zo kan hij weer een tijd vooruit.

73

Mestoverschot, daar hebben wij geen last van. Zeker Geurt niet. We zitten altijd nogal krap. Zegt Geurt.

Dirk denkt ook wel eens na. Zegt hij.

Te veel denken is niet goed voor het hoofd. Zegt Geurts moeder. Ze kijkt naar Dirk. Hij kijkt naar buiten. En dan gaat hij een stuk raggen met zijn Kreidler.

74

Even naar de visboer. Zegt Boy. Komt hij terug met vis. Zo van het land. Zegt hij.

Je zou niet zeggen dat Geurt later een Harley zou gaan kopen. Dat deed hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

Begint Dirk over entropie, complex-dynamisch en vinden wat je niet zoekt. Wij kijken uit het raam. Hij ook. Hij snapt het nog niet. Geurts moeder schudt nee.

75

Te veel geprakkiseerd, helemaal niks geleerd. Zegt Geurts moeder als Dirk weer naar buiten zit te staren.

Dan gaat Dirk gewoon weer polka's draaien en rapportjes vragen van de andere amateurs. Gelukkig. Zeggen we. Moeder is ook blij.

Een brommer heeft een motor. Maar een motor heeft geen brommer. Dat zegt Dirk na die Motorclubdag. En dan gaat hij weer raggen op de brommer.

76

Ze kunnen beter je brommer afpikken dan andersom. Zegt Geurt. Kick legt Geurt uit hoe het werkelijk zit. Met die zaag.

Wekkers. Daar doen we niet aan. Naar buiten als de vogels fluiten. Dat roept Geurts moeder elke ochtend vroeg. Zo begint de dag.

Ochtendstond dauw aan de grond. Moeder heeft zo haar eigen wijsheden.

77

Boy is nog nooit van het paard gevallen. Zegt hij. Nou rijdt Boy geen paard. Maar eraf gevallen is hij ook niet. Dat zou je dus ook niet zeggen.

Kom d'r maar in. Kom d'r maar in. Papa Tango. Dat soort dingen zegt Dirk tegen de andere zendamateurs. En naar ons knipoogt hij: "rapportje".

De meteorologie neemt in betekenis toe. Dat zegt Dirk als hij lang naar de radio geluisterd heeft. Knappe kop. Denk ik dan.

78

Je voelt je toch een beetje een minderheid. Dat zegt Geert. Henk en Ingrid knikken. En ze lezen weer verder in het Dagblad.

Geert scharrelt in vuilnisbakken. Van mensen van buiten. Om ze beter te leren kennen. Zegt hij. Samen met Henk en Ingrid neemt hij hun spullen door.

Als Dirk met Nachtclub en de Sneeuwstorm in de Pruis optreedt dan heten ze Nachtclub UND de Sneeuwstorm.

79

Bij Kick staan pony's. Daar mogen de kinderen rondjes op rijden. Er komt een schommel bij. Dan een frietkraam.

Geurts moeder zegt: Pretparken heb je niet bij ons. Niet dat we geen pret hebben. Je hebt ze gewoon niet.

We hebben heel vaak pret. Vooral Geurt, Dirk en de anderen. Maar we lopen er niet mee te koop. In een park.

80

Boy brengt het verre oosten naar het oosten. Wij smullen mee.

Eens hoef je niet meer te lezen. Zegt Geurts moeder op een keer. Dan ga je verwerken. Zeg maar.

Wij volgen elkaar steeds. Jongens, meiden. Allemaal. Ook al dreigt Flupsen ons op te pakken. Voor ongewenst gedrag.

81

Soms zegt Dirk: ik kan je niet volgen. Dan is het meestal heel laat in de avond. Dan weten we niet meer wat we zeggen.

Maar als de meiden zeggen: volg je me? Dan weten we hoe laat het is. Brommers kijken!

Geurt kan uren naar de brommers kijken. In zijn eentje. 's Avonds laat. Dan kun je hem echt niet meer volgen.

82

Hij is een fidele peer. Dat zegt Geert over zichzelf. Henk en Ingrid knikken. Met het hoofd. Zij weten wat dat betekent. Peer.

Freek had het ook alleen maar over zichzelf. Geen wonder dat hij geen echte vrienden heeft.

Nooit eens vragen hoe het is. Meteen losgaan over ik, mij en mezelf. Freek.

83

Geurt heet eigenlijk Henrikus. Vertelt Geurts moeder een keer. Als Geurt weer eens gier aan het uitrijden is.

Een keer in de week gaan we naar de jongerenvereniging. Om te luisteren naar de voorganger. En om te praten. We zeggen niet veel. Vooral Geurt niet.

Wij nemen elke keer melkdoppen mee. Voor de zending. Naar warme landen. Dan kunnen de kinderen er kleren mee kopen. Die hebben ze niet van zichzelf.

84

We stoppen bij de meiden. "Mijn zusters haardroger". Zo noemt Geurt die Mobylettes. "Elastiekje kapot?" En dan door. Raggen op de Kreidler.

Kaptein Mobylette. Wie is dat nu weer? Dat roepen we als de meiden langskomen. Zoemen op hun haardroertjes. Nee dan de Kreidler.

Rond Pinksteren heeft Dirk last van een appartementencomplex. Praten, praten. Niks helpt.

85

Geurts moeder is nooit aan zee geweest. Geen tijd zegt ze.

Wij laten de meiden de zee zien. De hele dag op de brommer. Daar zijn ze nooit geweest. Wij ook niet. Maar dat zeggen we niet.

Geurt gaat niet mee naar zee. Hij heeft wel iets beters te doen. Op zo'n dag. Gier uitrijden op de Ferguson.

86

Een keer per jaar slaapt Geurts moeder uit. Dat komt door de heilige geest. Zegt ze. Als ze om half acht aanschuift aan tafel voor koffie.

Geert en Geurt. Dat gaat niet goed samen. Geert zegt dat hij eerlijk is. Dat heeft Geurt niet nodig.

Als ik heel eerlijk ben. Dat zegt Geert steeds vaker. Wij kijken elkaar aan. En dan weer raggen op de Kreidler.

87

De horizon is niet recht. Het is een boog die ons omringt. Dat zegt Dirk. Als hij naar de zee kijkt. Voor het eerst.

Ik doe je wat aan. Zegt Ingrid tegen Henk. Dan komt ze met een zwembroek aanzetten.

Wij zeggen nooit welterusten tegen elkaar. En zeker niet in het openbaar. Je kijkt wel uit. Behalve Boy dan. Maar die komt van buiten.

88

Wij gaan slapen. Liggen, dan slapen. Die volgorde. Zonder "truste".

"Truste" is voor de lui van buiten. Alhoewel. We horen de Afhaalchinees er nooit over.

Na een dag gier uitrijden slaapt Geurt altijd als een koning. Of Geurts moeder nu "truste" zegt of niet. Dat doet ze nooit. Maar toch.

89

Je zou niet zeggen dat Geurts moeder de kinderen elke avond "truste" zegt. Dat doet ze niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

Weet je wat het is. Je weet het niet. Zegt Geurts moeder. Wel blijven drinken. Zegt ze er achteraan.

We mogen verzoekplaatjes doen bij Dirk. Rapportjes enzo. Dan gaat iedereen groeten doen aan iedereen. En zeggen hoe leuk het is. Wij niet. Dus.

90

Groeten aan de vrienden. Hier naast me. Op de zendamateur. Ik ben daar gek.

Vrienden naast je vertellen wat ze allang weten. Op de zendamateur. Zodat iedereen het hoort. Nooit van mijn leven. Zo zijn we niet.

Tips over de Kreidler. Dat wel. Daar krijgen we rapportjes over. Tot ver in de Pruis.

91

Al is de waarheid nog zo snel. De rapportjes van Dirk achterhalen haar wel. Zulke dingen zegt Geurts moeder. Zij is heel radiogevoelig.

Een spreuk op de band is voor het hele land. Zegt Geurts moeder tegen Dirk. Ze ziet die dingen scherp.

En Dirk praat maar door. Op zijn radio. Over wat hij voelt, denkt en wat niet al. Hij krijgt later zijn trekken vast thuis. Over zijn zendamateurtijd.

92

Goedemorgen. Dat zeggen wij nooit. Dat is niet nodig. We weten het gewoon.

Hendrik zegt helemaal nooit iets. Hooguit een enkele keer "heu". Laat staan goedemorgen..

Geurts moeder begint 's ochtends over de vogels die fluiten. Buiten. Maar goedemorgen. Nee. Geen goedemorgen.

93

Wat je vindt geef je aan moeder.

Goedemorgen Twekkelveldbroek. Dat roept Geert een keer. Henk en Ingrid knikken.

Zaterdagavond snijdt Geurts moeder metworst en Gelderse worst. Met een verroest aardappelmes. Wij kijken. Soms krijgen we ook een stuk.

94

"Ik mag ook niet knoeien met vlees." Zegt Geurts moeder als ze een halve metworst op heeft. Dan gaat het lekkers weer de kelder in.

Toch mogen we Geurts moeder erg graag.

Geurt is heel goed met de haakse slijper. Maar een Kreidler opvoeren, dat kan hij niet. Dat is meer iets voor Dirk.

95

Het lasapparaat, de kango, de haakse slijper, de grondboor, de kloofbijl. Dat zijn de gereedschappen waar Geurt goed mee uit de voeten kan.

Er komt een kunstenaar wonen. Uit de grote stad. In de oude schuur van Theo. Hij maakt beeldende kunst. Zegt hij. Bill de Kunstenaar. Wij lachen.

Bill de Kunstenaar blijkt net zo goed met het lasapparaat en de haakse slijper als Geurt. Wij kijken.

96

Wij trappen altijd tegen de wind in. Als de brommer stuk is. Kop in de wind. Raggen, naar Delden. Je hoort niemand klagen.

Je zou niet zeggen dat Dirk later bij de krant ging werken. Als reporter. Dat deed hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

En dan weer gier uitrijden. Op de Ferguson. Daar is Geurt dan weer heel goed in. Hij blijft het tot heel laat toe ook doen. Gier uitrijden.

97

Hij stapt vaak op zijn Kreidler Florett voor een rondje scheuren. Om zijn kop leeg te raggen, zegt hij. In zijn vrije tijd dan.

Je zou niet zeggen dat Geurt iets begrijpt van dataverkeer. Daar begrijpt hij ook niets van. Maar je zou het ook niet zeggen.

Dirk legt het uit aan Geurt. Get en Put, daar gaat het om. Delen om te vermenigvuldigen. Gieren, dus, denkt Geurt. En het modem doet kggggg.

98

Geurt weet niks van computers. Hij kijkt verwonderd naar Dirk en zijn modem. Bulletin Boards daar is hij mee bezig, zegt Dirk. Kggggggg, hoort Geurt.

Dirk houdt ervan om stiekem dingen te repareren. Geurt niet.

De moeder van Geurt knikt. Begrijpen doet ze het niet. Meeknikken met Geurt doet ze van nature. Het is iets van deze streek.

99

Voetbal is veel ruzie om niks, vindt Dirk. Geurt legt zijn vinger langs zijn wang, kijkt omhoog naar het plafond en knikt.

Dirk is niet in voetbal. Radioamateur, dat wil hij worden. Als hij op eigen benen staat.

Het is net voetbal, zegt de moeder van Geurt. Daar bedoelt ze dan het slechte mee. Dirk knikt, en soldeert door. De zender moet af.

100

Je zou niet zeggen dat Geurt een topvoetballer was. Dat is hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

Soms zegt Geurt dingen. Soms. Sdeeuw, belken, drekdor, gieden en boeder. Dan is hij verkouden...

Je zou niet zeggen dat Geurt een onderhoudende prater is. Dat is hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

101

Bddddd... (Brrrrr...)

Geurt praat niet zoveel als hij verkouden is. Hij praat überhaupt niet veel. Maar zeker niet als ie verkouden is.

Een lekkende kraan? Geurt maakt een bolletje was, van Bill de Kunstenaar, warm in zijn hand en kneedt dat om het lek. Klaar!

102

Dirk gaat een John Deere kopen. Echt Dirk. Een John Deere grasmaaier. Voor de voortuin.

Geurt kijkt uit naar de dagen rond Kerst. Even niet gieren, al doet hij het graag. Even een tandje terug: melken en dan weer plat... en 's avonds niks.

Geurt sleutelt graag. In de kapschuur. Als ontspanning. Zoals Dirk graag mag solderen. En Bill de kunstenaar graag mag lassen.

103

Je zou niet zeggen dat Geurt veel televisie kijkt. Dat doet hij ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen.

Al sinds Geurts moeder televisie heeft, kijkt Geurt er niet naar. Hij heeft wel wat beters te doen. Sleutelen in de kapschuur, bijvoorbeeld.

Voor Geurt geen roze! Donkergeel en bruin, de kleuren van gier. En grijs natuurlijk. Zinkgrijs.

104

De Ferguson dieselt op huisbrandolie. Geurt schudt behoorlijk op de trekker tijdens het gieren. De Ferguson stottert steeds door de kou.

Leren muts, lange leren brommerjas en leren handschoenen. Op de Ferguson zonder kooi. Karren! Geurt heeft geen last van gevoelstemperatuur.

Met sneeuw giert Geurt gewoon door. De hele akker moet bruin.

105

Al ergert hij zich weleens aan het dubbelklutsen bij het schakelen en het smeren van de drijfvas voor de gierpomp. Geurt hoor je niet klagen.

Het is niet dat hij dat nieuwe spul niet kan bedienen, of wil betalen. Geurt is de oude trekker nou eenmaal gewend. En hij giert nog prima.

Geurt denkt weleens aan een grote John Deere met een multi-injector erachter. Toch blijft hij gier uitrijden met de Ferguson en de verzinkte tank.

106

Als hij een keer wat zegt, legt hij liever rustig uit hoe hij het ziet. Zo is Geurt. Dat heeft hij van moeder.

Elkaar in de rede vallen. Ook zoiets. Dat doet Geurt ook liever niet.

Geurt houdt niet van door elkaar praten. Door elkaar praten, daar heeft Geurt een broertje aan dood. Hij praat niet door elkaar.

107

Geurt gaat op zaterdagavond naar de drinkkeet. Op de Kreidler en niet met de luxe wagen.

Ida is haar stem kwijt. Gisteren heeft ze te veel geschreeuwd. Helemaal vooraan bij het optreden. Te veel cultuur is ook niet goed, zegt Dirk.

Geurt wordt op zondag wel eens vroeg wakker. Uit gewoonte. Dan rijdt hij al op de Ferguson. Of hangt hij al onder de uiers. Onbewust.

108

Je zou niet zeggen dat Geurt vaak schreeuwt. Maar hij loopt er ook niet mee te koop. Dat vindt hij niet nodig. Het is iets van hem zelf, zijn eigen cultuur.

Geurt wil nog wel eens schreeuwen. Tegen de wind. Op de Ferguson. Als hij gier uitrijdt. Op AC/DC enzo. Dat vindt hij lekker.

De moeder van Geurt schreeuwt nooit. Dat heeft zij niet nodig. Even haar wandelstok schuin omhoog en iedereen luistert. Of ze willen of niet.

109

Dit is weer zo'n dag waarop Herman niet meer weet waar Harderwijk ligt.

Geurt lakt af met Rambo. Dat smeert lekker uit. De zondagse kamer kan straks weer in het plastic. Behalve de porseleinen herderinnetjes dan.

Ze lopen er gewoon niet zo mee te koop. Je weet het gewoon. Met name de moeder van Geurt. En Herman.

110

Geurt mag Dirk graag zien. En Boy, en de meiden. Ze mogen elkaar allemaal graag. Meestal. Met name Geurt. En Herman.

Eigenlijk mogen Geurt en Herman elkaar erg graag. In de normale mening van het woord, dan. Graag. Vooral Herman. En Geurt.

Herman en Geurt kunnen het goed met elkaar vinden. Twee handen op een buik. Vooral Herman.

111

De moeder van Geurt schudt haar hoofd en bergt de boodschappen van Herman zwijgend op in de voorraadkelder.

Herman, die hier nog maar net woont, is van alle markten thuis. Stapels plastic zakken in de gang, met kaas, groente, mosselen en Duitse cd's.

Geurt wil nog wel eens alles op alles zetten. Dan staat het ook als een huis.

112

Geurt en Geert zijn tegengesteld. Geurt erger dan Geert. Toch houd je ze op een afstandje lastig uit elkaar, met name Geert.

Geurt daarentegen, daar hoor je nooit wat van. Hij loopt niet zo te koop met de dingen. Hij rijdt liever gier uit in de regen, op zijn Ferguson.

Geert laat bijna nooit zien wat hij in huis heeft. Maar als hij een keer laat zien wat hij in huis heeft, haalt hij ook alles uit de kast.

113

En 's ochtends is het klaar: voorversterker, LDR-gekoppeld 220 volts lichtorgel, stabiele voeding en twee eindtrappen. Ja, Dirk droomt wat af.

Als Dirk wakker wordt midden in nacht, is dat alleen maar om wat harssoldeertin en flux te pakken. Dan kan hij weer door.

Dirk kan doorslapen. En maar dromen van elektronica: weerstanden, condensators, potmeters, diodes, PNP-torren, soldeer.

114

Als Geurt wel eens midden in de nacht wakker wordt, is het meestal doordat hij onrustig slaapt. Maar daar ligt Geurt echt niet wakker van.

Horizontale regen. Geurt houdt van de herfst. Nat worden op de trekker. En dan koffie uit de percolator.

Geurt mag graag luisteren naar een mooi stukje muziek. Dan gaat het plastic van de bank, metworstje op de plank en "Heino in Holland" op. Met een beugel.

115

De moeder van Geurt doet zaterdag mee aan de Trekkertrek op het Zwarte Veld. In de lichte klasse.

En wij gaan vannacht slapende koeien omduwen.

De moeder van Geurt moppert over het kleine spul: ze vragen er om om om zeven uur te bed gestuurd te worden.

116

Als ik het wel heb, zegt Boy dan, of niet soms? Wij kijken elkaar vragend aan.

Dirk vergist zich niet vaak, als hij zich niet vergist. Geurt wel.

Je zou niet zeggen dat Dirk zo goed met websites is. Dat is hij ook niet. Maar, je zou het ook niet zeggen.

117

Dat Geurt soms slecht slaapt, daar kan Geurt echt niet van wakker liggen....

Geurt werkt tegenwoordig aan zijn zolderkamer, en daar bedoelt hij niks mee. Gewoon timmeren, verven en gipsen. Geen praatgroepen enzo.

Geurt heeft niks met rollers. Geef hem een blokkwast en witkalk. Elk jaar weer.

118

Geurt gaat uit principe niet naar het Openluchtmuseum. Hij is al de hele dag buiten.

Boy deed het Openluchtmuseum helemaal toen hij in Belanda aankwam. Van papierscheppen tot kaasmaken, van poffertjes tot hoepelen, van salmiak tot tram.

Dirk kan niet genoeg krijgen van de open lucht. Maar om daarvoor nou naar een museum te gaan.

119

Geurt ruimt de zolder nooit op. Hij heeft geen zolder. Wel een kapschuur.

Geurt, Dirk en Boy zijn zulke jongens. De meiden trouwens ook.

Je zou niet zeggen dat Dirk en Boy zo goed kunnen discrimineren, negeren en stigmatiseren. Dat doen ze ook niet. Maar je zou het ook niet zeggen

120

Als Geurt zich niet verbonden voelt, gaat hij miezeren. Zeker na een paar beugels. Maar discrimineren en stigmatiseren, nee. Zo is hij niet.

Geurt eet roggebrood met kaas. Een beugel erbij. Straks de laatste tank gier uitrijden.

Bill de Kunstenaar heeft de hele nacht doorgelast aan zijn beeldende kunst. Het beeld is bijna klaar. Bill snapt het nog niet helemaal. Geurt gaat kijken

121

De oogleden op kwart over negen. Dirk kijkt dagenlang slaperig-stoer na een film met Jean-Paul Belmondo. Niemand doet hem wat.

Na een film met Belmondo loopt Dirk altijd een paar dagen op een andere manier.

Probeer niet met je knokkels over de grond te slepen. Zegt Boy tegen Dirk als Dirk zijn Belmondo-loopje doet.

122

Geurt had dit weekend een bijna-dooof-ervaring. Bij het concert van Livin' Blues.

Dirk, Boy en Geurt gedogen elkaar, zonder elkaar te willen veranderen. Ze accepteren elkaars zwakheden. Vriendschap dus.

Sterker nog: gedogen betekent voor Dirk, Geurt en Dirk dat ze genieten van elkaars zwakheden. En dan weer gier uitrijden en sleutelen.

123

Je zou niet zeggen dat Geurt zoveel gebeld wordt elke dag. Dat wordt hij ook niet, want hij heeft geen telefoon. Maar je zou het ook niet zeggen.

En nu stapt Geurt op de Ferguson. Giertank afgekoppeld. Naar het noorden!

De vader van Geurt is niet meer op het erf. Die is lang geleden naar het noorden vertrokken. Toen Geurt nog een Geurtje was.

124

De moeder van Geurt gaat nog wel eens naar het noorden. Ze komt er vandaan.

Geurt is al een tijdje niet in het noorden geweest. Ook niet in het zuiden, trouwens. En het oosten en het westen.

Het vee kent Geurt. En hij hen.

Straks

We zijn allemaal verschillend en allemaal op een verschillende plaats. Dat maakt waarachtig gemeenschappelijke kennis en beleving in principe onmogelijk. We doen niettemin ons best om zo veel mogelijk gemeenschappelijks te vinden in onze kennis en beleving. Daarvoor hebben we op dit moment enkele wetenschappelijke instrumenten tot onze beschikking: de toets op herhaalbaarheid, de toets op consistentie en de controleerbaarheid. Daarmee kunnen we het meest gemeenschappelijke wat onder ons bereik ligt vaststellen: dat iets rood is, dat iets beweegt, dat een griepvirus effectief is, bijvoorbeeld. Er tekent zich een grens af waar dit vasteland overgaat in het water waarin we een sensatie van gemeenschappelijkheid kunnen beleven maar niet hard kunnen maken. In dat water kunnen wij subjectieve begrippen delen zoals spiritualiteit, astrologie, voorgevoel... We kunnen ze al badderend omarmen, maar wanneer we ze willen vastgrijpen en op het vasteland willen brengen, ontglippen ze ons veelal. En als het ons lukt ze aan land te brengen, dan verdrogen ze en vallen ze uiteen als kwallen op het strand. Een speciaal geval van subjectieve begrippen vormen circulaire aanduidingen als 'ufo', *unidentifiable flying object*, bringer van buitenaards leven en het uitgangspunt voor vele speculaties die variëren van vermakelijk tot pathologisch. Zulke begrippen bijten zichzelf in de staart en illustreren daarmee hoe fictie tot paradoxen kan leiden. Immers, als er ergens op deze aarde een ufo wordt geïdentificeerd, is het begrip 'ufo' er onmiddellijk niet meer op toepasbaar. Het zijn deze en de andere subjectieve begrippen die aangeven waar de randen van ons denkvermogen en onze taal zich aftekenen. Ze vormen de grensposten van onze cognitie, waarachter zich begrippen ophouden als leven, geest, toekomst, en vele andere. Kortom, begrippen die geen goede

definitie toelaten, omdat ze daaraan ontsnappen, maar die zich ondertussen heel stellig voordoen.

Marcus du Sautoy presenteert een kleine kenleer in vier kwadranten, van dingen die we – bewust of onbewust – weten en niet weten. In het eerste kwadrant plaatst hij de dingen waarvan we weten dat we ze weten. Dat betreft onze bewuste kennis, of daar nu wetenschappelijke basis voor is of niet. In het tweede kwadrant zet hij de dingen waarvan we weten dat we ze (nog) niet weten. Dat betreft onze onderzoeksopdracht, de opgave van de wetenschappen maar ook die van de pseudowetenschappen. In het derde kwadrant komen de dingen waarvan we niet weten dat we ze weten. Dat betreft onze drijfveren en rationalisaties, het terrein waarop de dieptepsychologie en de sociale psychologie kunnen opereren. In het vierde kwadrant moeten we, heel lastig, de dingen zoeken waarvan we niet weten dat we ze niet weten. Dat betreft het vermoedelijk oneindige domein van de nog niet ontdekte ontdekkingen. Dit laatste domein lijkt voor ons onderwerp van belang. Want, daarin zaten immers ooit de dingen die niet van onze wereld leken te zijn, maar die nog een paradigma nodig hadden totdat ze ontdekt werden. Op het eerste gezicht de plek waar we de gevolgen van de ontdekking van buitenaards leven moeten zoeken, nietwaar? Denk bij die onwereldse dingen waarvan we niet wisten dat we ze niet wisten bijvoorbeeld aan de opvatting dat de aarde niet het middelpunt van het heelal is, of aan de mechanica van Newton, de relativiteitstheorie en de kwantummechanica. Daarnaast lagen hier die ontdekkingen van de dingen waarnaar we niet zochten maar die we niettemin toch vonden, op onze zoektocht naar iets totaal anders, zoals de penicilline, het theezakje, het teflon.

Toch moeten we niet in dit gebied zoeken naar de gevolgen van de ontdekking van buitenaards leven. Buitenaards leven dat we nog moeten ontdekken, valt per definitie in het domein van de dingen waarvan we weten dat we ze niet weten. En daarmee komen meteen de gevolgen van die ontdekking gaandeweg in beeld. Het onderzoeksprogramma van het SETI-instituut (*Search for Extraterrestrial Intelligence*), dat zoekt naar buitenaardse intelligentie, illustreert dat. Met een wereldomspannend netwerk van radiotelescopieën luisteren de medewerkers van SETI naar signalen die kunnen wijzen op een buitenaardse beschaving. Van de speurtocht naar buitenaards leven hebben we het onderzoeksobject al benoemd: leven. Ook als dat nog te ontdekken leven nog niet geïdentificeerd is, blijft het vallen binnen de verzameling van dingen waarvan we weten dat we ze nog niet

weten. Op deze wijze blijft het buitenaardse leven zich per definitie houden aan de ons bekende meest brede opvatting over leven. Of dat nu eencellig en anaeroob of complex en aeroob is of een mogelijke combinatie daarvan, we kennen het eigenlijk al. En we kunnen ons de scenario's die zich kunnen afspelen in het biologische, socio-economische, filosofische en politieke domein daarom allemaal heel goed voorstellen. De sciencefiction-auteurs, -cineasten en -filosofen hebben dat terrein uitputtend verkend en gaan daar nog steeds lustig mee voort. Al deze uiteenlopende mogelijke scenario's hebben echter één ding gemeen. De filosoof Richard Hanley vergelijkt in *The Metaphysics of Star Trek* de zoektocht naar buitenaards leven met reizen: dat is een ontdekking van andere plaatsen, mensen en gewoontes, maar vooral een ontdekking van onszelf en onze eigen grenzen.

Onze onderzoeksopdracht in de zoektocht naar de gevolgen van de ontdekking van buitenaards leven is dus geheel bepaald en beperkt door wat we nu weten en kunnen. Futurologische visioenen worden altijd gedefinieerd door de problemen van het betreffende moment. Deze visioenen blijken in de regel achteraf bekeken veelal vertederend ridicuul, omdat een totaal nieuw paradigma de verhoudingen meestal ingrijpend wijzigt voordat deze droomgezichten verwerkelijkt kunnen worden. Zoals de visionaire oplossingen voor het teveel aan paardenvijgen in de straten van de grote steden, die verdwenen in het archief van nutteloze uitvindingen toen de automobiel de paardenkoetsjes verdrong en daarmee de betreffende overlast. De voorgestelde oplossingen waren eerder een weerspiegeling van de behoeftes en technische beperkingen van dat moment dan een realistisch technologisch antwoord. Zo geven de uiteenlopende visies op hoe het contact met buitenaards leven zal verlopen eerder zicht op onze eigen verborgen drijfveren en op onze eigen beperkingen dan op een reëel scenario voor deze ontmoeting. En juist dat maakt deze verkenning naar de gevolgen van de ontdekking van buitenaards leven zo interessant.

Natuurlijk, we kunnen bij dat toekomstige contact met buitenaards leven omkomen, door geweld, biologische incompatibiliteit of anderszins. In dat geval sluiten we ons verhaal daar en dan af en moeten we wachten op een nieuwe cyclus van de evolutie. Maar als we dit contact overleven, of als we het buitenaardse leven alleen van afstand waarnemen, dan zal de impact aanvankelijk groot zijn, waarna we vervolgens het buitenaardse leven heel

geleidelijk zullen incorporeren in het normale leven. Onze onderzoeksopdracht naar de dingen waarvan we weten dat we ze niet weten, zal fors uitgebreid worden. In de wetenschappelijke wereld zullen de panelen verschuiven en komen onderzoeksprogramma's onder druk te staan en komen nieuwe disciplines juist tot leven. In dat opzicht heeft de ontdekking van buitenaards leven hetzelfde gebruikelijke effect als de ontdekking van een nieuwe dier- of plantensoort of als een nieuwe technologische vinding, met een bijkomende forse opleving van publicaties en onderzoeksgelden. Na de aanvankelijke verbazing volgt echter het gebruikelijke procedé van onderzoek en valorisatie van het nieuwe verschijnsel, als kwam het van onze eigen aarde of uit onze diepzee, in plaats van uit zo'n grote verte. Daarmee zullen we ons het buitenaardse leven uiteindelijk toegeëigend hebben als ware het ons eigen voortbrengsel.

De impact van de ontdekking van buitenaards leven is echter groter in het domein waar het de dingen zal blootleggen waarvan we niet wisten dat we ze wisten. Waar onze drijfveren en onze rationalisaties op de proef worden gesteld. Zullen wij in staat zijn om ons gevoel van eigenwaarde te handhaven in het licht van deze nieuwe soort die van zo ver weg komt? Kunnen we de stap maken van antropocentrisme naar nietigheid, van de loge naar het schellinkje in de schouburg van het heeal? Zullen we ons gevoel van veiligheid kunnen bewaren onder de aanwezigheid van een nieuwe soort? Zullen onze religieuze instituties en de mensen met een speciaal wereldbeeld, zoals *flat earthers* en andere complottenkers, het nieuwe leven een plek kunnen geven? Het antwoord op al deze vragen is bevestigend. Bevestigend omdat we die stap, met of zonder de nodige wrijving, al zo vele malen gezet hebben in de loop van onze geschiedenis van wereldbeeldschokkende ontdekkingen. Maar ook omdat mensen zullen blijven vluchten in idiosyncrasieën en samenzweringsscenario's, oude en nieuwe, dicht bij wat ze kennen. Want, blikvernaauwing en beperkte waarneming zijn ons niet vreemd, vanwege onze eigen vooringenomenheid, maar ook door de selectie die de media, de opinieleiders en religieuze leiders voor ons maken. Deze vernaauwing vormt voor velen de redding, waardoor zij niet te veel hoeven na te denken en niet hoeven te verdrinken in die almaar toenemende stroom van gegevens en in al dat nieuwe dat telkens weer om heroriëntatie en herpositionering vraagt. De beperkte waarneming, het isolement en het gebrek aan nuance nemen zij graag op de koop toe ten gunste van gemoedsrust.

De impact van de ontdekking van buitenaards leven betreft, ten slotte, ook het domein van de dingen waarvan we niet weten dat we ze niet weten. Als we er een nieuw paradigma bijkrijgen waarmee we deze specifieke vorm van buitenaards leven theoretisch kunnen onderbouwen. Maar ook deze overgang van onbewust en onbekend naar pregnant bekend hebben we al vele malen meegemaakt in de geschiedenis van de wetenschap en de filosofie. Bij elke ontdekking zijn we telkens weer in staat gebleken om nieuwe theoretische kaders vast te stellen ten koste van of met behoud van de oude. Het bijbehorende wereldbeeld sloot na enige tijd altijd weer naadloos aan op de consensus. Met onze ontdekkingen groeide onze wereld en wijzigden de bijbehorende filosofieën erover, bij elke stap dieper in het heelal ver weg en bij elke stap dieper in de microkosmos van het subatomaire. Buitenaards leven staat bij wijze van spreken keurig in de wachtrij om hier door ons ontdekt, behandeld en gekoloniseerd te worden.

De vraag naar de gevolgen van ontdekking van buitenaards leven is dus in de kern de volgende. Wat betekent de ontdekking van iets dat we al kennen (leven) als dat komt van een (buitenaardse) plaats die we nog niet kenden? Het antwoord moet luiden: Als wij die ontmoeting overleven, betekent dat slechts iets wat wij kunnen bevatten en wat wij met onze beperkte menselijke eigenschappen kunnen verwerken. Andere gevolgen kunnen wij niet waarnemen. Want wij zijn gevangen in onze zintuigen en in ons denkvermogen. Alles wat daarbuiten valt, zien wij niet en begrijpen wij dus ook niet. Zo blijven er altijd dingen waarvan we niet weten dat we ze niet weten, totdat we er een hanteerbaar paradigma voor ontdekken. Dan wordt het deel van wat wij kunnen kennen. Onze veelal nog onontdekte drijfveren helpen ons om de wereld op deze wijze waar te nemen en te bevatten. We fabriceren waar nodig rationalisaties of ontkennen waar nodig boudweg zaken, wellicht om ons te beschermen tegen onze feitelijke onmacht, of omdat de evolutie de drijfveren daartoe in onze genen plaatste zodat we ons kunnen verweren tegen vandaag niet meer bestaande bedreigingen. Kortom, als we buitenaards leven ontdekken, gaan we door zoals we altijd hebben geleefd, als daar vanuit het buitenaardse leven tenminste geen belemmeringen voor zijn en als we dat contact kunnen overleven. We incorporeren het nieuwe waar mogelijk en maken het ons eigen. We maken aards wat buitenaards was. We plukken de vruchten van wat we kunnen gebruiken, verwerpen het andere en ontkennen het onbekende dat we niet

kennen als 'onbeschrijfelijk' (ook zo'n circulaire paradox). Omdat we gewoonweg niet anders kunnen, omdat het altijd zo is gegaan.